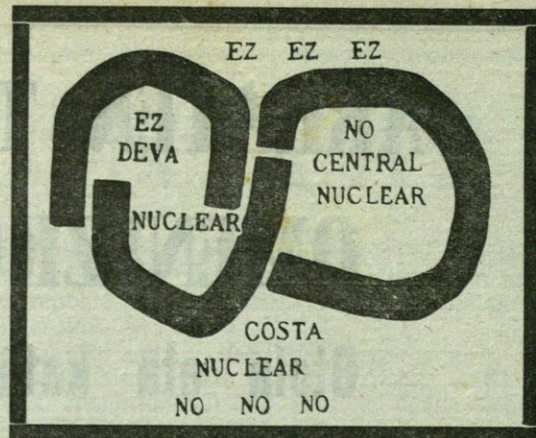
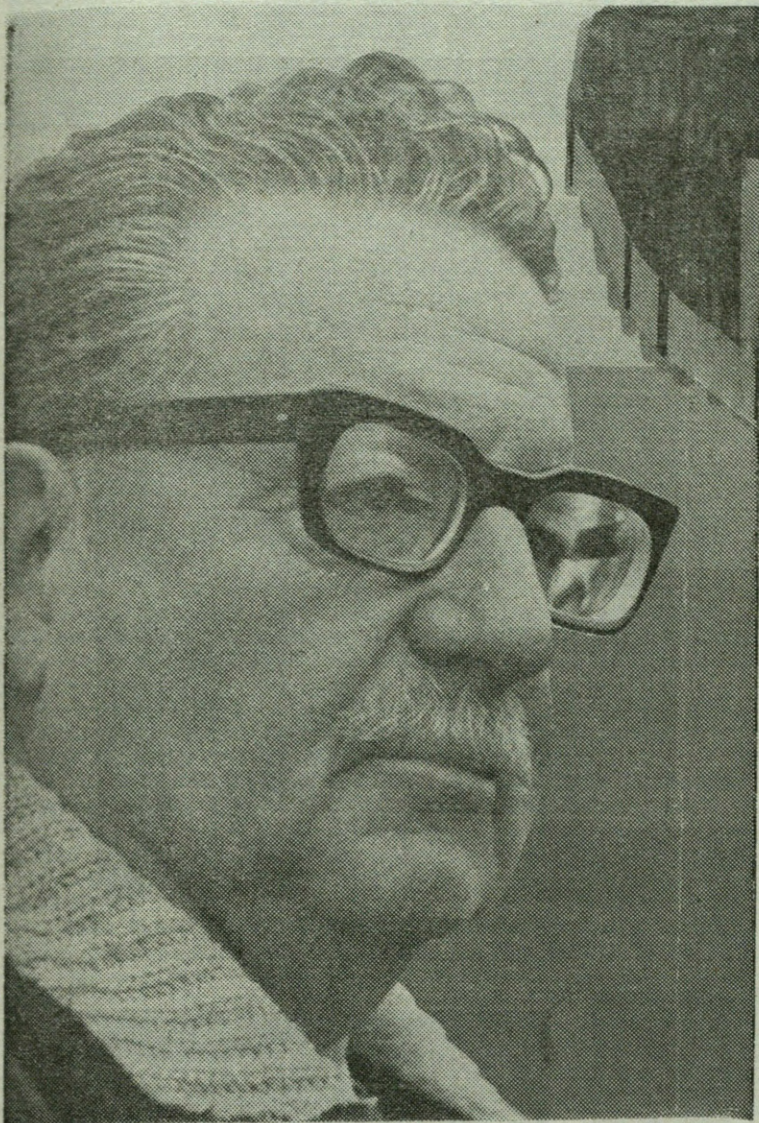

zeruko ARGIA

BANAKOLA: OKENDO, 22 - DONOSTIA - TEL. 426666 - PREZIOA: 8 PEZETA

ALLENDE DEMOKRATA GOGORATUAZ

Irailaren 11an beteko da Salvador Allenderen lehen heriotze urteburua. Datorren asteazkenean mundu guztiko demokrata denok gogoratuko dugu Salvador Allende iraultzailearen amaiera harrigarri hura: fusila eskuetan harturik, Pinochet fazistaren gudariei tiroka azken odol tanta guztiak emateraino!

Honela, Allende bera hilik ere, Allendismoa, demokrazia maita-helburu dugun guztiontzat ikaskizun bilakatu zaigu. Hark utzitako esperientzia, hark emandako urratsak, hark erabilitako estratejia, mundu demokratikoan etorkizun dira.

Allendek, herriarengan uste osoa zeukan, herriaz sinisten zuen, herriak aukeratu ere, aukeratu zuen, eta herriaren zerbitzuan ziharduena bere gorputza hilotzik gelditu arte. Txile, Allenderen garaian, guztion esperantza eta ametsa genuen. Hango politikaren bilakaerari halakoxe gazi-gozotasunez begiratzen genion. Denok genekegun, Allende bide berri anitz urratzen ziharduela, orok bagenekigun, Txilek, demokrazia maite duen munduari, ikaspide berriak emateko adinako abiadura hartu zuela. Haatik, denok, hein batez bederik «allendear» bihurtu ginen! Eta haatik ere, Allenderen erailketa basatiak demokrazia, guztiontzat ondoren negargarriak ekarri ditu! Ez zen izan politiko soil baten bukaera; demokraziako abiabide berri baten amaiera hitza baizik! Allendek mundu guztian hutsarte izugarri bat utzi zigun. Demokrata guztiontzat galera izugarria eta atzerakada haundi bat.

Irailaren hamaikagarren egun beltz hartan, Txileko herri xeheak ez zuen bere buruzagia bakarrik galdu. Allendekin batera, herriak bere askatasun osoa galdu zuen.

Gaurko Txilen, Pinocheten diktadurapean SEI MILA lagun dago kontzentrazioko-eremuetan! «Giza Eskubideen Batzordeko» arduradunak, hots Jimenez de Arechaga jaunak berriki aitortu digunez: Santiagoko ankerkeria haietan, sakonki frogatu denez, 222 allendezale batere judiziorik egiteke urkatuak izan dira! Eta Allenderen beste jarraitzaile asko jopuek baino gizalege ankerragoetan bizi dira.

Arestian aipatu «Giza eskubideen Batzordeak» berriki salatu ditu, Txileko torturak. Baina Pinochetek, hiri honen lauan, lasai esan du, Txileko agintaritzari ez dioela utziko. Baina gobernu militar agintekoi hauei, azkenaldi hau ez doakie batere hobeki. Grezia eta Portugal lekuko. Badakigu Ego Ameriketa ez dela Europa; baina Ford lehendakari berriak zer estratejia eraikitzen duen ere, oso gogoan izan behar dugu aitzinean.

Irailaren hamaika, egun tristea, Txileko herriarentzat. Are tristeagoa gainera, dagoen egoera lazarri honetan. Allenderen heriotze garaiotan Txileko herri zanpatuari etorkizun itxaropentsu bat opa diogu.

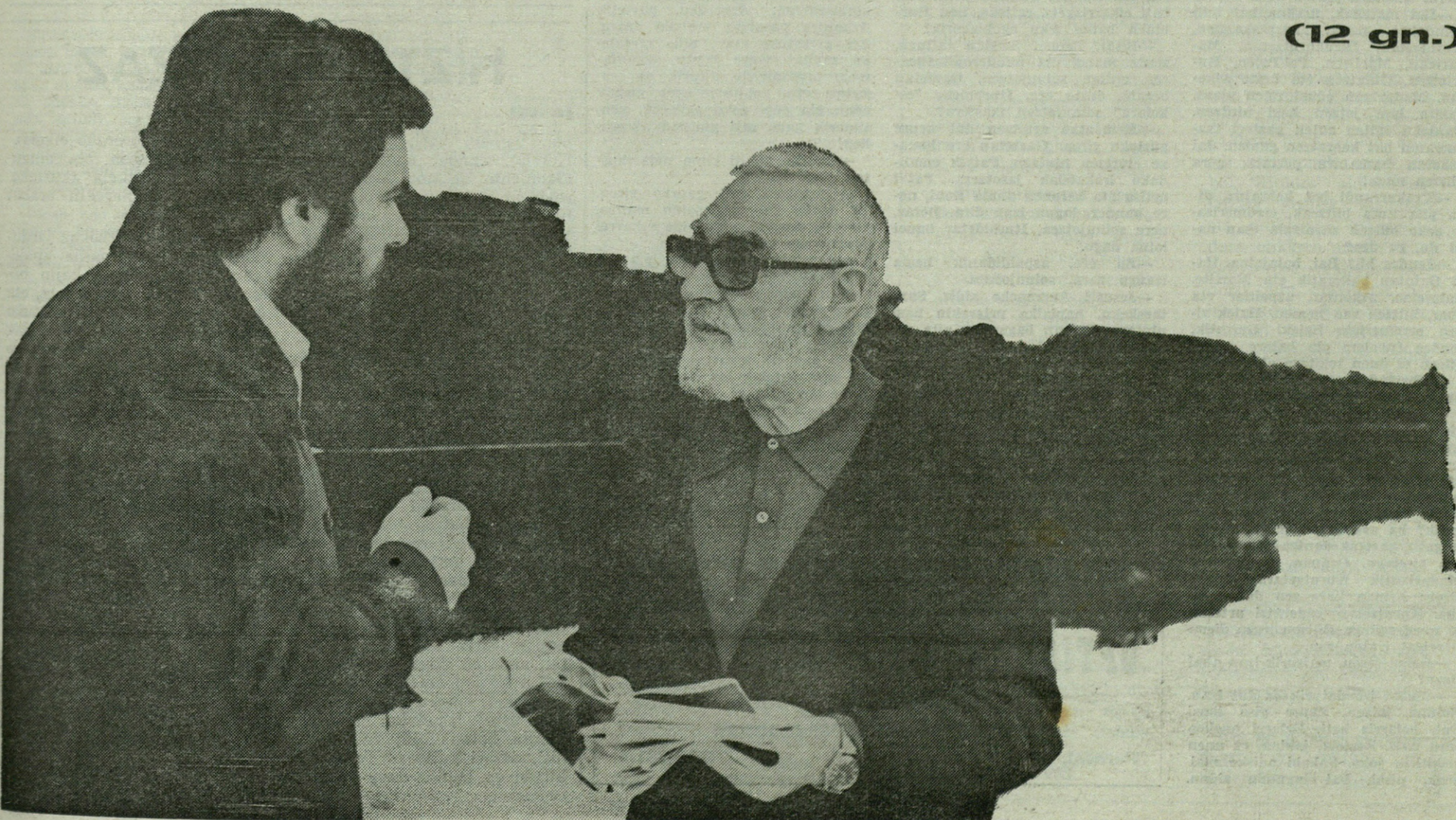
Zeruko Argiaren lerro hauen bidez, Salvador Allende demokrata haundiari GORAZARRE egin nahi diogu. Eta Allendekin batera, demokraziaren alde burrutatuaz odolustu diren guztiei.

Gure etorkizunean, demokraziak elkarbideratu eta bateratuko gaitu.

ANATSAN

Oteiza: "Elkarrizketa beharrean dago herria"

(12 gn.)

ARRATEN TRIKITILARIEN OMENEZKO JAIALDIA

Otola eta kataolatzari gorazarre

Trikitilariei, jaialdi berezi bat eskainiko zaie aurten ere. Usurbilen eman zitzaion hasera, Azpeitian hurrengo, eta, aurtengoan, Irailaren 22an, Arrateko mendigain ederra izango dugu, trikitilariei eskainiko zaien omenaren batzarleku. Bertana bilduko zaigu Euskal-erriko soinu-jole pila bat. Gogoan ditugu, Usurbilen eta Azpeitian ospatu ziren egun bikain haiek! Trikitilariek ezezik Herri osoak parte hartu bait zuen harako omen haitan.

Zeruko Argia, bere garaian, Usurbilgo eta Azpeitiko omenaldiaz biziki arduratu zen; eta aurtengoan ere, Arrateko omenaldiaz bat eginik, bere bereak dituen trikitilariei **GORAZARRE** egin nahi die.

—oOo—

Arraten omenduko den trikitilari bat, Joxe Kruzulegi "Kataolatz" dugu. 1921garrengo Urtarrilaren 2an jaio zen. Azkarate aspiko Parapan baserri bikainean bizi da, ezkonduz gero. Bost alaben aita; egunez, Elgoibarko aroztailer batetan irabazten du ogia. Eta gainontzean, hementxe, baserriko lanak eginaz bizimodua tajutzen. Zertara etorri gatzazkion agertu diogunean, pittin bat poztu egin zaigu. Beharbada, Arrateko omenaldiak, berak uste duen baino garrantzi haundiago duelako. Sukaldera sartzeko erregutu ondoren, pittarratik ateratako ardobeltz zurrapa bana eman digu.

—Joxe, galdera batzuekin eman-gio diogu gaurko solasaldiari hasera. Lehenbizi, esaiguzu noiz sortu zitzaizun soinu-jotzeko gogo.

—Oso gazterik, mutilak, oso gazterik. Hamaika urte besterik ez nituela, aho-soinu bat inguratu-nuen. Garai haietan, baserrietako mutilkoskor mordoska bat, igandero, Madarixara biltzen ginen jai arratsak orduak jolastera. Nik aho-soinua jotzen nuelarik, ez dakizue, nolako neskautil pila biltzen ginen eta zeinen erromeria politak egiten genituen. Handik sortu zitzaizun zuek galdetu dida-zuen soinu-jotzeko gogo.

—Eta gaztezik, beti soinu-jotzen?

—Baina urte haiek ez ziren gaurkoak bezalakoak. Egunaren ordu-rik gehienak lanez beterik izaten genituen, eta modurik ez geure ametsak betetzeko. Hamasei urte nituen sasoiari, aitak, bost duro pagatutako soinu bat ekarri zidan. Hura poza nerea!

—Trikitixa jotzera, mendi-erromeria askotara joaten ahal zinen?

—Bai motellak, majina bat ibili egindakoa nauk! Larraskandon, Kurutzetan, Hirukurutzetan, Madarixan, Martiten, Pol-Polen, Iturriotzen, Oñiatzen eta beste askotan. Madarixan eduki nuen plaza. Jaiero han jotzen hasi nintzen. Dantzan egiten zuten gazteek txakurrandi bat kobratzen genien. Jai askotan hamahiru peztatik gora biltzen nuen!

—Txakurrandi bat kobratuz, diru pila hura biltzeak, erromerizale asko biltzen zitzaizula esan nahi du, ez dea?

—Jendea bil? Bai, halajaina. Hasi Oxintxu baileratik eta Martite, Saloretzo, azkoitiar, azpeitiar eta abar, biltzen zen hemen. Haiek ziren erromeriak, haiek! Geroztik, jendea futbolera eta batera entenditzen ez duen tokitara abiatu zen.

—Libertaderik izaten ahal ze-nuen, soinu-a jotzeko?

—Ez dakizue asko nola ibiltzen ginen. Azkaraten zegoen muga. Azkarate pasa ezkerre, dantza-lotua egitea, libre. Baina Madarixan ez! Madarixa eta Martiteko plazetan, Azkoitiko aguazilak, hiru aldiz multa bota zidan. Eta dena zergatik? ba askotan, soinu-joleak uste gabe, gazteak dantza-lotuan hasten zirelako. Orduan, erromeriak, Madarixatik Kurutzetara aldatu ziren; hemen libre zen dantza-lotua. Kurutzetan, bederatzir urtetan jo nuen soinu-a. Biltzen nuen dirua nerretzat izaten zen.

—Soinu-jotzen, maisurik izan ahal duzu?

—Maisu izendaturik ez dut izan. Soinua jotzen, neure gisa ikasi dut, belarrik beti. Belarri onekoa izan naiz. Bestela, jakina, ez nuen trikitirik joko. Sakabi adiske mai-teak, piska bat lagundu zidan.

Gainontzean neure kontura. Noiz-rik behin Gelatxoren andreak panderoz laguntzen zidan.

—Joxe, hemen argazkian, soinu berriarekin ikusten zaitugu. Norbaiti irakasteko asmotan erosi ahal duzu soinu berria?

—Oraintsu erosi dut soinu berri hau. Esan dizuet lehena 25peza ordaindu zuela nere aitak. Berri hau, nik, 25.000peza pagatu dut. Nik, Zabaletari bakarrik irakatsi diot zerbait. Oraindik, soinu-jotzeko gogoz beterik nagoelako erosi dut soinu berria.

—Galduko ote da trikitixa?

—Sekula baino fede biziagoa dut, biziko dela. Aspaldion asko indartu da, gaur ere soinu-jole onak ditu Euskal-erriak.

Arrateko omenaldirako pozez beterik dagoela esanaz, agurtu gaitu Kataolatz jatorrak.

—oOo—

Bitor Gurrutxaga "Otola", Izarraizpeko Otola baserrian sortua dugu. Bere baserriko izenez deitzen diote. Azpeitiko kalean bizi da; lau seme-alaben aita da eta ogibidez txoferra. Gizon apala eta umore onekoa dugu Bitor Otola. Elkarrizketa bat egin nahi geniola jakin zuenean, parre egin zigun. Halakorik, berak egin zezakeenik, ez zuen uste. Baina errege bat egin zigun: "zatozte Iturbide baserrira, hantxe egin behar dut soinu-jotze saio bat neure maisu Patxi eta beronen anaia Bonirekin. Elkarrizketa egokia, sagardoa edana, Iturbiden egingo dugu". Ez zitzaion asmo makala bururatu gure Otolar! Larunbat iluntzean Iturbide baserria eztaietan zegoela dirudi. Hango alaitasuna, umorea eta edariaren aukera! Trikitilari bati elkarrizketa egiteko, non Iturbiden baino leku egokiagorik?

—Bitor, hemen ikusten zaitugu, zeure maisu eta pandero-jotzailearen erdian soinu-jotzen. Gaztetan bezala, orain ere, Iturbideko "eskolar" soinu-jotzen ikastera?

—Hementxe arkitzen dut neure gustoko giroa. Gaztetan ere honaxe etortzen nintzen, Patxi eman-dako irakatsiak jasotzera. Patxi maisu eta beronen anaia Boni, nere pandero-lagun izan dira. Beraz, nere soinu-jotzea, Iturbidetar hauei lotua dago.

—Zu ere, aspaldidanik hasia izango zara, soinu-jotzen.

—Jesus!! Aurreneko aldiz, Santaeskean, hamaika urterekin hasi nintzen. Etxean bagenuen aita zenaren soinu zahar bat, eta bera-ekin ibiltzen nintzen. Bitor, praktikotzak zeuzkan garaian, berau baino soinu haundiagoa hartuta etortzen zitzaigun Iturbidera. Baina demonio hau, soinu-jotzen ez behar bezala saiatu, bestela, hemen inguruko soinu-jotzailearik onena, hau genukeen.

—Halare ibiliko zinen erromeriaz-erromeria, ezta?

—Hauek edozer gauza esango dizute. Baina gerra aurretik, ni eta Bonik pasa gabeko erromeria asko ez da izango. Aurreneko aldiz, bizikletan, Elkanora joan ginen, gero Aittola, Ernio, Urdaneta, Altxola, Aia, Oñaz, Korostieta eta hitz batez esanik, mendi mutur guztietara iritsi ginen.

—Erromeriak, nork erutzen zituen? Eta nolakoak egiten zenituzten?

—Oso modu berezian eta askotan bapatean. Nahikoa izaten genuen, soinu-a hartu eta mendibidean joaz erromeria tokira abiatzea. Ingurutako gazteek berehala biltzen ziren gure ondora. Erromeria beti, jakineko tokian ospatzen zen. Arratsalde erdirako hasi soinu-jotzen eta iluntzean, ia neska gazteren bati laguntzeko modua izaten genuen! Horrelaxe alaitzen genituen gure jaiak.

—Ohitura berezirik ba ahal zenuten, zuok, "Iturbide Eskola-kook"?

—Bai, guk, Aia aldeko zenbait ohitura ere geuretzat hartu genuen. Hauetako bat oilasko biltzea zen: soinu-jolea aurrean har eta baserri-baserri oilasko eskean ibiltzen ginen. Egun batez, larogei oilaskotik gora bildu genuen, gero denak lagunartean jan. Trikitixa, Oxintxu, Azkarate, Zumarraga alde horretakoa da berez. Urolaldean, Beterriko beste doinu mote-lago bat zegoen; guk, egitazko trikiti doinu bizia ekarri genuen alde honetara. Gelatxok eta maisu haiek ibiltzen zuten trikitixa.

—Trikitixa jotzeagatik, zigorrik etortzen ahal zitzaiezuen?

—Bat oso izugarria. Egun hartan Txalintxon ginen; multarik ez botatzearen, Azpeitiko partetik Azkoitira pasatzea erabaki zuten. Zer gertatuko eta... mila errealeko multa! Gure lagun azkoitiarrak, ordaintzeko dirurik ez zeukatelara eta, genituen ardo guziak edan eta gorri-gorri egin da, xentimorik gabe utzi gintuen alazan-koa!

—Gaurko trikiti giroa nola ikusten duzu Otola?

—Gustatzen zait gaurko giroa. Ez dedila gal gure soinu maitea. Gazteek aurrera, gure bide zaharrei jarraitzeko eskatzen diegu.

—Arrateko omenaldiak poztu ahal zaitu?

—Ni baino merezimendu gehiagokoren bat egongo da omentzeko. Nik ez nuen uste aukeratuko nindutenik; baina istimatzen dut omenaldi hau eta Arratera pozik joango gara. Otolak eta Bonik berriro beste lau pieza jo dizkigute "hauek Zeruko Argiako irakurleentzako eskaintzen ditugu, esanaz". Zorionak guztioi, eskerrik asko eta Arrate aldean egun bikain bat pasa dezazuela.

IZARRAITZ

**JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN**

URTIETAN LAN OIETAN OITUA
BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK
Hernani, 4 DONOSTIA

Joxe Kruzulegi «Kataolatz»

Bitor Gurrutxaga "Otola" eta Iturbide

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK,
PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR.
GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA:
FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 11459
DONOSTIA

HIZTEGIGINTZAZ

(3tik)

bai, baiñan, hori, INDAR-BIKOTE esanda egiñik dago. «Momento de una fuerza con relación a un punto»-rekin edo nahastu bide zuen hizlariak, INDAR BATEN PUNTU BATEKIKO BIRAMENA-rekin, noski.

Nere gaurko asmoa ez zen, ordea, hiru zerok euskeraz nola eman ditezkenaz jardutzea, INCIDENZIA eta INSTANZIA nahiz ERAGIN eta ESKE-IDAZKI nahiz asma ditezken beste asko uneak eta giroak agintzen dutenez aukera bat egiteko gauza izan ditezkeela erakustea baizik. Baiñan horretarako, jakina, aukerakizunak begi-aurrean ahalik eta zabalen, zehatzen eta sakonen euki behar. Horri, berez, baldintza bat dario: Hiztegi-lanetan diharduenak gaia ezagutzea.

Baldintza hori bete ez, eta argitaraturik dauden hiztegi-tan azaltzen diren alrebeskeria batzu hemen ematea errexegia litzateke; horren beharrik ez, nik uste, benetako jakintza-mailla baten ibilli ezik gure hizkuntzari kultura-bideak idekitzen ez, baiñan bere gaitasu-

nak ezabatuz gerorako elkorra-razten, markestean eta antzu-tzen ari gintezkela ikusteko. Santamaria jaunarekin erabat bat nator hontan.

Garbi esateko: Fisikaz jarduteko, nahiz eta maila apale-nean jardun, Fisika kajin behar da. Etxe bat egin nahi, eta iñori ez litzaioke bururatuko oinarri-lana etxegintzaz ezer ez dakien borondate oneko adiskide bati eginaraztea; gaiñean eraiki behar direnen berri lekikarenangana joko luke seguraski, behar bezela joka-tzekotan.

Ohar gaitezen hontan Euskaltzaindiak horrelako hitz-zerrenden bat aurrera dakarkio-tenean aldirako eta besterik ez dagoen arterako baizik ontzat ez emanaz erabili ohi duen jokabidearen zuhurraz. Betor ugarri borondate oneko lanak, lehen-urratsak egiteko beharrezko bait-dira, baiñan ez dezagun hoiekin geure burua lasaitu, eginkizun dagoen lana luzea eta zailla bait-da.

Hiztegi-gintzarako beste baldintza batzuez, hurrengoan.

J. OREGI

"EUSKAL HERRIKO GAZTERIARI"

"Gogoetan nengoelarik egun batez, zer perpaus hautatuko nuen gure gazteriarri aipatzeko, gogora zitzaitan, hei gehienik agrada ahal dakioketen gauza dela gerla: zeren jende gazteak, eta bereziki eskualdunak bare baitharik emanak baitira gudura, eta gathazkara; eta nola gazte eman behar baitzaie hekien disposizi-neari dagokan enplegua; hargatik bada nik ere hautatu dut he-men aipatzeko gerla.

"Ordea behar bada boztuko dira, ustez ezen gonbidatzen (di) tudala Marteren suzko eta kharrezko joko, eta harrabots izigarrietara. Ez; zeren nihork gonbidatu gabe berak baitira hartara asko emanak. Baina deitzen (di) tut Minervaren dosteta ezti, eta kanta-alosien bidez enorantziaren kontra egiten den gerla ohorez-kora, eta bat bederak bat ere arriskurik gabe hainitz abantail edo ardiets detzakenera.

"Hau da gerla eder, eta miragarri hura, zeinetan jakintasunak nahi baitu gizona altxatu, eta abantailatu: hala nola enorantziak nahi baitu aurthiki, eta ostikatu. Hautxe da bada nik aipatzeko dudak gerla.

"Halatan beraz arrozoin lukete gure gaztek laster egiteko ene deihadar huntara: ezen ezta munduan gizonik jakitea desirutzen eztenik, zeren guztiok jeneralki baitugu geure baitharikako guti-zia bat jakiteko, eta hargatik naturalki penduratzeko gara jakinta-sumera, gure perfezionera bezala".

Orain dela hirurehun urte pasatxoak jaio zen Sarako Joannes Etcheberri idazle ospetsuak idatziak dituzko aurreko lehen oioiek.

Euskaldunok dugun gudurako, gatazkarako eta borrokarako joeraz ondo baino hobeto jabetzen da Joannes Etcheberri. Beran, Ondarrabian eta Azkoitian medikutzan zebilelarik oharituko zen horretaz, noski.

Aiton-amona zaharren mugiezina jarri ohi diegu askotan eredu-tzat gazterien egonezinari, mugiezina birtute eta egonezina be-katu bailiren. Ekintzan eta ekintzaren bidez gizonduko dugu gaz-tea. Buruz zuzendutako eta neurtutako ekintzetan, noski. Ez alegia ekintza txoro, antzu eta erreetan.

Horregatik dei egiten die gazteei Joannes Etcheberri enorantzia edo ezjakintasunaren kontrako gudura eta borrokara. Honela ar-diets edo iritxi ditzakegu hainitz abantail edo aurrerapen eder, bai-na ez "bat ere arriskurik gabe".

Izan ere "Marteren suzko eta kharrezko joko, eta habarrots izigarriek" liluraturik eta lausotutik geratzeko arriskua du gazte-riak. Eta "suzko eta kharrezko joko, eta habarrots izigarriek" ez dute norbera lausotu eta itsutu behar, etsaia baizik.

Ez gara inoren aurka ari. Inoren aurka sartzekotan ere, geuron aurka eta ezer egiten ez dutenen aurka sartu beharko genuke.

Ikastaro berri baten haseran garenez gero ikastero dei egin nahi genioke gazteriarri. "Jakintasunak nahi baitu gizona altxatu, eta abantailatu hala nola enorantziak nahi baitu aurthiki eta ostikatu".

Etsai txarra dugu ezjakintasuna. Non gauden, zertan ari ga-ren, nora goazen, zer egin behar dugun eta abar jakin behar dugu.

Zorionez gure ikastolotako haurrek beste edozein ikastetxeta-koek adina edo gehiago dakite eta ikasten dute. Lasa daitezke ezazkoaren susmoz bizi ziren guraso guztiak. Jakite hutsa ez da nahikoa, ordea. Giza neurri haundiko gazteria sortu behar dugu. Horretara zuzendu behar dugu irakaskintza guztia.

Zer nolako gizonak egiten ari ote gara ikastoletan, ikastetxe-tan, bileretan, taldeetan, ekintzetan eta abarretan gure haur eta gaztetxoak?

Kultural iraultzaren mugapenaz

Hitzal nahi hainbat esanahi omen. Agian, hitzak, zuzen erabiliz gero, ez litzazkiguke sortzen zaizkigun adina esanahi nahasi sortuko. Iraultza ditugun zenbait aurreritzi go-goan harturik, sarri asko, arras ne-keza egiten da, adibidez, kultural iraultza zer ulertzen den eta zer ez: hots, bere mugapen eta zehaz-pena garbi uztea.

Txinan edo nonnahi egiten den kultural iraultza, zerbait mugaga-ria da. Esan aisa esaten da, iraultza oro politikoa dela. Baina poli-tika zein giza egituratan dabil, edo ez dabil? Burjesiarentzat, esate ba-terako, politikak ekonomiak baino askoz gehiago ez du adierazi nahi. Beste egituren premiaz oharitzen ez denik ezin esan, baina halare, bere ikuspegiaren funtsa metafisi-ka horretan datza. Ekonomismoa defendatzen du, alegia.

Oraino ezagutzen ditugun iraultzetan, edonork daki, egitura bat-zuk aldatu diren heinean ez di-rela beste batzuk aldatu. Errusian, besteak beste, egitura ekonomikoar-en berriztapena neurritz gainera izan delarik, kulturalaz ez dezake-gu beste hainbeste esan. Azken hau, Wilhelm Reich-ek dioen be-zala, okerrago ezin irten zitekeen.

Zergatik berezi nahi dugu kultu-rak bere-bere duen arlo eta lekua? Bistan da arrazoiak. Sozialista asko da bazterretan, duen ikuspegiz be-giztatuz gero, politikaren barnean kultur arloa guttiesten duena. Eta Euskal Herrian, berorren ondorio tamalgaria bortizki jasaten da, he-ri hau bizi den kontestu politiko bereziagatik. Ez dugu neurrigabe-kerian honako hau goraipatu nahi,

hots, kulturalista soil bihurtu nahi. Aitzitik, dagokion tokia eta norta-suna aitortu nahi diogu.

Kultural iraultzaren erdiespenak subjektotasunaren eremukoak ote dira? Lehen bereizketa, beti for-mala izan ohi da. Eta ez dirudi orduan beronen eremua psikik eta psikologik egituretan eta inguruan oinarritua dagoela aitortzea, zilegi ez denik. Are gehiago, kultural eta sozial iraultza esatea berdintsu den aldi eta alde honetan, zilegi ez de-na zera da: ditugun aurreritzi pre-fabrikatuaren arabera halako edo bes-telako metafisika eginaz, dena na-hastu ondoren, egitura bati gora-zarre egitea.

Dialektika oso gauza iluna bihur-tzen da, lehenik, kasu emanaz, ethni kultura edo beste edozein kultu-raren ezaugarri mugagarriak, gizar-te bateko sozial harremanen eza-garrietarik bereizten ez direnean. Dialektikaren etsairik handiena dia-lektika da, formalki logika baten argibiderik ez duenean.

Euskal kultur mugimenduak, ethni kulturaren funtsean bertan dauden ezaugarri oro hartu eta sendotu behar ditu. Hori aski ez izanik, gainera, egungo korronte berri eta aurrerakoiaren errotzearen, ja-kintzari dagozkion ezagupen nugu-sienetaz balia eta gidatu.

Diodan bukatzeko, hemen egin dudak azalpenen euskal kultu-raren arazoa alde bateko edo oina-rrizko formari atxikiz izan dela. Beste alderik badata hari berea zor diogu, oraingoz bata eta gero-ra bestea banan banan ikusiz gero, azkenik guztia batera dialektikoki

ZERUKO ARGIAren 596-597.gn alean Santamaria jau-nak, «educación» hitza euske-ratzeko erabili izan diren bi-deez ziharduala, egungo bizi-girorako noraezko dugun hiz-tegia osatzean beharrezko di-ren arreta eta sakontasunaz idazten zuen.

Izan ere, euskera biziko bada hiztegi horren behararen gor-riaz jabetzeko euskalzalerik ez dago; irakaskuntza dela, li-burugintza dela, darabilzkiten gaiei buruzko hitzak nolabait eman beharra egunoro gerta-tzen zaie hortan ari diren ira-kasle eta idazleei, eta ez dira gutxi gure artean hiztegi-lanei ekin eta eginkizun hortan saia-tzen direnak.

Santamaria jaunak argi era-kusten zigun, bere idazlanean, sakontasunik eta zehaztasunik ezak dakarkigun arriskua: Mail-la apal-apal baterako baizik gai ez litzateken hizkera hits, margul eta belaxka bat sorta-raztea, alegia. Nik ez dakit, or-dea, hori gerta ez dakigun, hots, mintzabide oso, mardul eta giartsu baten jabe izatera iritxi gaitezken noraezko di-ren baldintzek ezartzen dizki-guten mugen barnean ote ga-biltzan; batzutan behintzat ezetz nioke.

Aspaldi gabe, euskera-gaie-tan suharki lanean diharduen euskalzale ezagun batek jende-multzo haundi baten aurrean egindako hitzaldi bat entzute-ko beta izan nuen. Gaia, egun-go hiztegi hori osatzeko era-billi beharreko bideak. Hitz za-harrez baliatzea, jatorri bere-ko hitzen arteko aukera bat egitea, beste hizkuntzetako hit-zak onartzea...; horra hor hiz-lariak tajuz eta neurritz eta hiz-keria jator batez baliaturik azaldu zizkigunak, eta lan hor-tan behin baino gehiagotan jardun izanak ematen dion gaiarekiko ezagutza eta jabet-a-sunarekin azaldu ere.

Joxe M. Odriozola

ARGIA

Zuzendaria:
MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa, Kantauri eta Ara-goiko Kaputxinoek argitara-tua. (Kale Nagusia, 50-1.º Bur-lada - IRUIÑEA).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 41 95 88

ARPIDE SARIA:
Barruan 350 pezeta
Korreo batasunetako herrietan 400 pezeta
Atzerrietako bes-te herrietan 420 pezeta
Airez Aldez aurre-tik galdetu
Salmenta (ale bakoitza) 8 pezeta

Moldiztegia eta Idazkola:
«Gráficas Navasol»
A. Adoain, 1. IRUIÑEA
D.L.: NA. 80-1963

HIZTEGIGINTZAZ

Horregaitik hain xuxen, eta horetzuegaitik areago, eginki-zun horren zailla zenbaiterai-ñoko ditekeneren erakusgarri egin zizkigun galderak sor eta lor eginik utzi nindutela aitortu behar dut. Nola moldatu adibidez, zioskun, INCIDENT-CIA, INSTANCIA CERTIFI-CADA edo PAR DE FUER-ZAS CON RELACION A UN PUNTO euskeraz emateko?

Izan ere, INCIDENCIA-ri ba-gagozkio behintzat, gaztelanie-rakzo bi esanahi nagusiak adie-razteak ez digu, nere ustez, menperatu eziñeko oztoporik jartzen. «Angulo de incidencia» modukoei SARTZE-ANGULU itxura baten ba legokiekela di-rudi eta, «la incidencia del pe-tróleo en el encarecimiento de la vida» edo bezelako bat, be-rriz, ARROLIOAK BIZIMODU-

AREN GARESTITZEAREKI-KO DAUKAN ERAGIÑA esan-da aski garbi legokelakotan nago.

INSTANCIA-ri banakio, ES-KE, ESKE-IDAZKI, ESKE-IZ-KRIBU esateko burua gehiegi nekatu beharrik ez dagoela us-te dut. «Certificada» izenlagu-nak «instancia»-ri datxikola zer adierazi nahi duenaz ez naiz berriz jabetzen; ESKE-IDAZ-KIAREKIN batean bertan esandakoen EGIZTA PENEN bat diojala edo ote?

Nolanahi ere, PAR DE FUER-ZAS CON RELACION A UN PUNTO horrek utzi ninduen, hoietan, erabat txunditurik, Fi-sikako libururen bati gainbe-giratu bat egin dion nornahik bait-daki, jakin, hori ezertxo ere ez dela; «par de fuerzas»

(2. rd)

DISTIRAK

GIZADIA LEHER ZORIAN

Karlos Santamaria

Duela berrogeita ha-mar urte, geographiaren lehen ikasgaiak ikasten ari ginelarik, 1600 miloi bizilagun bizi ziren lur osoan. Gaur, berriz, 3500 miloi bizi omen dira, eta, estadistikako kalkuloek gezurrik ez badiote, zazpi mila miloi izanen dira ho-geita hamar urte barru.

Eman hauk ez dira ino-rentzat gauza izkutuak, demographiari buruz Bu-karesten nazioarteko bile-ra izan dela eta, egun hauetan egunkariak ager-tu berri bait dituzte.

Ugaltze honek, alde as-kotik onuragarri bada ere, kezka handiak ernarazten ditu, bazterretan. Hainbes-te mundutar, nola bazka? Mundu guztia ibilarazteko beharko den energia, non arki? Industriek usteldu-tako Natura-airea, itsa-soak, ibaiak-nola despo-zoina? Etabar. Ikaraga-riak dira gizadia ugaltzeak dakartzan arazoak.

Humanitatearen galtza-pen hau zuzentzeko, Na-turak berak badu, duda-rik gabe, «autofrenaje» delakoa, hau da, berezko arrasta-sistema bat.

Inork ez daki arrasta tinkatzea zertan datzan. Atomo gerlak? Eritasun berriak? Izurrite izuga-riak?

Dena dela, honelako hondamendiak ez dira, gu-re ustez, halabeharrezko-ak. Gizonak, arrazoizko norbait denez gero, ger-taera gorri horiei ihes egin diezaike. Demogra-phiako prozesoa aldatzea eta zuzentzea gizonaren eskutan dagoela dirudi.

Hortaz Paulo VI aita Santua optimista agertzen da: gizadiak naturalki eta zuzen jokatu gero, ez da bildurrik. Ez da honda-mendirik izanen, esan be-rru du Paulo VI.k.

Ordea, demographiako tekniko batzuk arras pe-simista dira. Hondamen-diari itzuri dakion lurra-ren populua moztu egin behar da, diote, eta ba-kantze hau lortzeko arti-fizialki jokatu behar, na-hi eta nahiez.

Helburu hori erdiesteko metodo asko proposatzen dute. Esate baterako, Ipa-rramerikako zenbait tek-nikok, dendetan saltzen den sukalde-gatzarekin ba-tera gai kontrastotugarri batzuk nahastu nahiko li-tuzke. Gisa honetaz, se-me-alabak izan nahi dituz-ten senar-emazteek dende-tan gatza arrunta erosi eta erabili beharko lukete. Ba-koitzak bere gisara egin.

Guzti honi buruz, pro-blema handiak sortzen di-ra, etikaren aldetik. Ho-nelako metodoak zilegi ote dira? Bruno Rives jesula-gun famatu eta ausartak galdera hauk egiten ditu, eta erantzunak eman ere bai, «Etudes» aldizkarian. Gizaki guztiek maitasun eta prokreazio eskubidea dute, etikaren arauaz. Eti-kak, ordea, maila desber-dinak ditu, eta denak be-harrezkoak. Adibidez, in-dibiduo eta pertsonaren ongia kontuan izan behar du alde batetik, baina bestaldetik, gizarteko ong-ia ere ezin ahaz dezake.

Beraz, aipatutako esku-bidea mugaturik dago gi-zarteko ongiaren aldetik. Moralistek, politikagileek eta teknikatzaileek elka-rran lehiari jokatu behar dute, arazo horri arpegi emateko.

Je n d e a kontzientziatu, norberekeria hezi, hedo-nismo itsua delakoa baz-tertu behar da, lehen bait lehen, gizadia leher ez da-din.

Eta gu geldirik geratzen bagara ere, Historia ez horregatik geratuko.

berriak ten III Trikitilari Eguna. Aurtengo hau Eisan bezala, hilaren 22an eratzeko da Arr. barko S.C.R. Arrate delakoak eratua da, Otolata Kataolata trikitilarien omenetan.

Txartela Debako Arte Lantokiak burutua da, Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialaren diru laguntzaz.

Irailaren 23tik 29ra arteko zazpi egunen buruan eratzeko da Tolosan Nazioarteko Perretxiku Astea.

Aurtengo aste honetako sarrera-hitzaldia Luis Pedro Peña Santiago etnografilariak emana izanen da.

Filma honek, azalezko dokumentu bat ezezik, Bergarako zenbait arazoren azterketa izan nahi luke, eta, hain zuzen, elkarriketak ere bilduko ditu, nolabaiteko bizitasun bat lortu asmotan.

Eta, Bergarako filma bati buruz ari garenez, ezin dezakegu inolaz ere aipatzeka laga, oraintsuan, ustekabea, agertu den duela berrogeita hamar urte inguruko filma.

Filma zahar hau, 35 milimetrotan egina, bazterturik egon bide da txoko izkuturen batetan, eta hona non agertu den, orain dela berrogeitaka urtetako Bergara herriaren lekuko.

Dokumentu paregabe honetaz nahi lukete bergararrak baliatu Bergara-74 filma berria moldatzerakoan, eta, dudarik ez dugu, guztiz osagarri eta aberasgarri gerta daitekeela.

Bestalde, aurkimen hori egin duen Antton Irizar adiskidea mintzatu dut, eta berau nahiz berakin lanean ari den talde osoa arras jabetzen dira horrelako filma berezi bat (filma zaharra, alegia) ez dela baten edo besteren ondasuna, herri guztia baizik, eta asmoa da irail honetan Bergarako zinemaren batetan agertaraztekoa.

Eta, Bergarako ipuinokin amaitzeko, badakigu jakin beste talde arduratsu bat arretaz ari dela Agerreko "trokia" kontserbatzekotan.

Jabier Aranburu eta Luis-Pedro Peña Santiago egonak dira bizpahirutan Bergaran. Harako "garaixe" eraberritzeko presupuestoa 200.000,— pta. hainako omen, eta, antza denez, ez bide da oraingoan Yarra-Ozaeta etxarekin gertatu zena gertatuko.

Izan ere, oraintsu Jose Luis Lizundiak jakinarazi digunez, halakoren baten lur jo du Etxeitako (Gara) "garaixeak". Gutienik XVI-XVII mendekoa omen, eta orain dela hiru urte, E. Nolte-Aranburu azterlariak lehen bait lehen eraberritzeko premian zegoela salatu zuen. Ez dakiola ba, Agerrekoari beste horrenbeste gerta.

1893 esku-izkribu bat

Lekeitioko Kalzakorta adiskideak liburu interesgarri bat utzi digu esku artean.

Hain interesgarri eta baliotsua iruditu zaigu eze, hartu ere ez dugu hartu nahi izan, bada ezpada ere. Hala ere, gure lekeitioarrak baietz eta baietz... hiruzpalau eguntan gure esku laga digu.

Bostehun orrialde inguruko liburu bat dugu, denera 360ren bat baino idatzirik ez badu ere. Hau da, liburuak ez dirudi zenbait orrialde idatziren bilduma denik, lehen-dabizi orrialde zuriak enkuadernatu eta gero, eskuz idazten hasia baizik.

Itxura denez, lehen orria falta zaio, baina, hala ere, noizbait lehen orrialdean tintaz idatzitako testoa azalaren atzekaldean erantsia edo marraztua geratu da. Isplu aurrean jarri eta honako hau irakur daiteke. METODO PRACTICO para el estudio del Idioma Euskara, por Don Resurrección Maria de Azkue. Primer profesor de dicho idioma en Bizkaia. Bilbao, 1893. Eta, gainerakaldean, Arriaga ta Igartua'tar Josepe.

ZENBAT GARA

Euskal Liburu eta Disko Azoka nagusia Durangon.

Dakigunez, Gerediaga elkarteak gogotik ari da lanean, bai eta —guk uste—, euskal argitaldaria ere. Ea ba, zer berririk eskaintzen diguten.

Euskal irakasle —agiria Urriaren bigarren larunbatez emango zela esan bazuen ere Euskaltzaindiak, geroztik, lehen larunbatean, Urriaren 5ean ematea erabaki du. Patxi Altunak eta beste norbaitek, Irailaren 23tik 4era arte emango duten ikastaroaren bukaera izanen dira etsaminak Deustun, Euskal Kultur Mintegian, Urriaren 5ean, arratsaldeko 3.30etan.

bergara-74 Laupabost lagunek talde batek Bergara-74 izeneko filma bat egiten dihardun. Ideia aspaldikoa omen, eta, horra zenbait bergararren artean dagoeneko aurrera doakigun asmoa.

Roman, Serafin, Bikuña, Irizar, Osinaga eta bestek gogotik ekin diote lanari zaletasun hutsaz; Gipuzkoako Aurrezki Kutxak dira laguntza eskaini diote, eta oraingoz hiru ordu inguru filmaturik dute. Guztira zortziren bat ordu atera nahi lukete, azken batez ordu eta erdiko montaje bat egin asmoz.

Honako filma honek Bergara herriko ikuspegi osotu bai agertarazi nahi luke. Geografi egoerak ekiten dio lehendabizi, inguru-minguru guztiak erakutsiz (zenbait agerraldi egazkinez eginkiz dute). Ondoren Bergarako historia azalduko, prehistoriatik beretik hasita, eta ondorengo garaia historian barrena apurka apurka urratuz. Arte, erlijio, industria, sozial eta nekazari gaiek nork bere tokitxo izanen dute, bai eta ohitura, erromeria eta jai bereziak ere.

euskara ikasbide Euskara ikasbide. Euskara

Batuaz delako izenez argitaratua emana da euskara ikasteko metodo berri bat. Egile Sabin Harrixuri izenordez. Euskaldun berria bera, iparraldeko kanta berri egile eta kantaririk onenetako bat omen, Gehexan Lantziari kazetariaren ustetan. Egileak berak dioenez, baziren lehendanik ere Ipar Euskal Herrian euskaraz ikasteko hiru metodo: "Ezkila", "Dagorret" (baxenabarrez) eta "Oñatibia" (lapurtarrez). Euskara batuan batere ez, ordea.

Hego aldean bai. Hego aldean bada euskara batuaz ikasbiderik, bi, hain zuzen: "Euskara hire laguna" eta "Euskalduntzen", bat zein beste hego alde honetara atxiki samarrak, nonbait. Beraz, euskara batu zentzutan, baina ipar aldeko hainbat hitzekin beharrezko zen metodo bat, eta horra Sabin Harrixurirena.

Euskara ikasbide berri hau ez da liburu bat, ez. Fitxa gisa, zenbait orrialdek osatzen du, hainbat ikasgai eta liburuxkatan sailkatuturik.

Dagoeneko argitara emanak dira lehen liburuxka biak, eta, luze irizita ere, "Eliziti" eta "Hiztegi" sailek osatzen dute ale bakoitza.

Ikasbide hau, metodo bezala, galderantzuz eta ariketaz burutua da, hainbat marrazki aproposaz baliatuz. Egileak kontutuan du ipar zein hego aldeko ikaslea, ipar aldekoari amore gehiago ematen dion arren.

Euskara batuaren abiatan barrena urrats handi bat izan daiteke ikasbide berri hau, eta ezin dakiok inolaz ere baturantz darion izpiritu eta borondaterik uka. Hala ere, den?dena onartzerik ere ez dugu, eta ezin ba lapurtar zaharrek hainbat aditz-era ontzat eman.

Bego ipar aldeko hiztegi hautatua (hala behar bait du), eta betoz (oraingoz giroak horrela eskatzen badu) gaur eguneko lapurtar aditz-erak ere. Zer esan, ordea, lapurtar zaharrek aditaz? Lehen biak ezin besteko egoera bati buruzko komenientzi dugu. Hirugarrena, berriz, egilearen kriterio hutsa.

Nor bere iritzi-mirizitan galduko ez ginela ez ote ginen ba geratu?

bi artikulua bi "Una Geografía diacrónica del euskara en Navarra" (Apat-Etxebarne), "Euskera eta Nafarroa" (Jose Angel Irigarai) eta "Ekaitza" (Jose Maria Satrustegi) deitu liburuen agerpen luze samar bat egin berria da Diario de Navarra egunkarian.

Halakorik ez da usu Gipuzkoa zein Bizkaiko egunkarietan. Euskal zentzuz baino nafartasunez bada ere, nafarrek ez dute bertako autorerik ez ahaztutzen eta ez baztertzen.

"Los nombres regionales" deitu artikulua polit bat idatzia du Xabier Armendaritz-ek Cambio16 aldizkariaren 144 alean.

Herri-hizkuntzako izenak legearen arabera dituzten oztipo eta eragozpenak aipatzen ditu, argi asko eta umore zorrotz apur batez.

Hala ere, artikuluan muina izenen arazoa baino sakontxoagoa dateke, zeren, azken batez dioenez, herri-hizkuntzetako izenak zilegi ez diren estatu batetan, nola ba kultur eta ekonomi erraztasunak eska?

liburuak Abuztuaren 11an LUR editorialak argitaratua emana zuen Ekonomiko lehen pausoa delakoaren lehen parte jakinarazi genuen sail beronetan. Geroztik, bizpahiru asteren buruan, bigarren parte jaso berri dugu, lehenaren jarraipen dela osagarri. Harako lehen aipamen haretan esan bezala, laugarren eta bosgarren kapituluek osatzen dute bigarren parte hau, Maite Rungis-en dibulgazio lan horri amaiera emanez.

Esan gabe doa, bigarren parte hau ere, lehena bezalaxe, Xabier Amurizak euskaratua dela, bere Zamorako kailan.

Azalean besterik badio ere, Bernardo Atxagak euskaraturik, CINSaK argitaratua eman berri digu Daniel de Foe idazle ospetsuaren obrarik ezagunenetariko bat Robinson Crusoe deritzana, alegia.

Gaztetxoendako irakurgaiak urri baino urriago dira euskaraz, eta Bilboko CINSaK eskaintzen digun honek izanen du, segurutik, arrakasta onik.

Itzulzaileak hiztegi labur batez osatzen du honako liburuxka hau, hitzik zailtxoenak ezezik, hainbat hikako aditz-era ere irakurle gazteari ulergarriago gerta dakion.

Hala ere, batatz beste, guti landutako itzulpena iruditu zaigu, hainbatetan erdal era, molde eta joskerari gehiegi atxikia.

Multikopia zabaldua, da, iadanik, Zortzi urte arteko ikastol-hiztegi delakoaren laugarren saila, uztaileko biltzarrean Euskaltzaindiak berak ofizialki onartua. Laugarren sail hau, hamar, hamaika eta hamabigarren zerrendek osatzen dute, eskola-tresna, matematika eta gramatikarekiko hiztegiari buruzkoak.

Honako laugarren sail honekin, 1128 dira Zortzi urte arteko ikastol-hiztegi honetan bildu, aztertu eta erabaki diren hitzak.

TXIPRE noraezean

Txipreko ugarte txikia, berriz ere, hauzoko aberrien estratejiaren menpean erori da. Makarios buruzagiaren gobernuak, Atenasko koronelen mehatxuarekin arkitzen zen azkenaldiotan. Bidenabar, koronelen jokabide guzti onetan, CIAren eragina oso nabarmena eta itsusia zen.

Makariosen demokrazia, higuigarri zitzaion Atenasko diktadurari, Makarios bera, nahiz eta «lehen-apezpiku beneragarri bat izaki», Greziako mandatariei; goganbehartsu zitzaion. Sobietarregana sobera gerturatu eta bere gobernu demokratikoan, alderdi komunista, lege onarturik zedukan maltzurra. Beraz Greziako militarrek erabakia harturik zedukaten, beti ere, CIA olagarro boteretsuaren gerizapean, harako erabakia hutsezina zatekeen noski; eta Makariosen aldia (oraintsu urte bete Txilen Allenderena etorri zen bezalatsu) heldu zen. Herriak aukeratutako lehendakariak ziren bai Allende eta berdin Makarios, eta bion amaiera berdintsua izan da. Makariosek bizirik ateratzeko zoria ukan zuen; baina grezitarrak, Allenderen gisa, bere etxe barruan zarraskiatzera joan ziren.

Funtsean, Txipreko arazoa, Makarios eta Atenasko koronelen hauziaz gainera; naziogaindiko problema latz bat dugu. Nazio-arteko estratejiaren baitan, munduaren politikazko zatiketa orokarrari datzekona. Txipre, Mediterraneoko nagusiketakako, leku aparteko bat da. Amerikanoak aspaldidanik dabilzate beren VIgarren itsas-tresnerentzat toki egoki bat bilatzen. Bretainia Handiari bidezko deritza, Txipreko eremu zati bat, sobietarrei ere ez zaiete komeni Txipre USAren menpean gelditzerik. Funtsean, Txipreko ugarte, lili ederregia da, listor eta mandelbiak bertara gozomiazketara joan gabe geldi ditezten. Makarios bera, ares-tian, modu berean mintzatu zaigu. Gauzak zatika ikusiaz, piska bat argitu nahi genituzke.

TXIPRE MENPERATUA

Txipreko ugarte ez da haundia. Gaurregun guztitara 640.000 biztanle besterik ez du. Hauetarik, ehuneko hogeiren bat jatorriz edo etniaz turkutarrek dira eta gainontzekoak greitarrek. Anitz mende-tan, Mediterraneoaren itsas-merkataria eta kolonizatzaileen menpean bizi izan da. Beti lapurren azpian! 1878an, Txipreko eremu osoa, ingelesak bereganatu zuten eta berehala, ugarte guztiak harmadaren habia bihurturik utzi. Urte saila pasatzen ondorengo, 1925an Txiprek, kolonia gisa, estatuto bat eskuratu zuen. Garai hau, mugarriztat har dezakegu. Sasoi honetan, txipretarrak isilpeko azpilari ekin zioten, talde herrikoiak ugari sortu ziren eta mugimendu abertzale indartsu bat, oso denbora gutxiren buruan eraiki zen.

Txipreko Eliza Ortodoxoa, abertzaleen erakunde guzien buru bihurturik, britaniarren menperakuntza oro har arbuatu zuen. Ortodoxoek, Greziarekin elkartu nahi zuten, hots: «enosis» deritzana proposatzen zuten. Honetaz, Makarios bera dugu lekuko leiala.

Metropolatik etorri zen zigor latzak eta bigarren Mundugerrateak, Txiprearen askatasuna atseratu egin zuten. Baina oster, 1954an, ingelesak Egiptotik hankak jaso beharrean arkitu ziren eta Ekialdeko estratejia guztia, Txipreko ugartean eraiki zuten. Urteotan txipretarren abertzaletasuna behetik gora auzari zetozen. Makarios, ordurako Kitio-ko apezpiku egina, britaniarren kolonizazioaren etsai amorratu altxatu zen. Bretainia Handia ez zen txantxetan ibili: herriaren arnasabide guztiak ito zitezen, Txipren diktadura militar bat taxutu zuen. Oso denbora gutxi iraun zuen britaniarren diktadurak. Bretainia Handiak, Zuritx eta Londreseko batzarretan zuritu zuen hauzia: Txiprerik independentzia ematea. 1959-60an hartu ziren erabaki haien bidez Txipre independente egin zen.

Afrikaldeko herri deskolonizatu askoren antzera, Txiprek ere, Bretainia Handiarengandik independentzia aski ahula eta azpijandua lortu zuen. Makarios abertzaleak, Zuritxen eta Londresen harturiko erabakia, sekula ez ditu beginez ikusi. Harako erabaki haiei esker, Turkiak, Greziak eta britaniarrak Txipren muturra sartzeko ate guztiak irekiak dituzte! Txipre, britaniarren Commonwealth barruan gelditu zen. Bere lekuri egokienak, britaniarrek harmadaren habia bihurtu zituzten, gaur berton Hamar mila gudari ingeles daude Txipren. Txipre, horretara, hauzoko

aberriek eta nazio-arteko imperialisismoak, harmaz menperaturiko aberri bat da. Makariosen harmada, «gudari-nazionalak», hein handi batez, Greziako generalen kontrolpean egondu da. «Gudari-nazionalen» artean, gehiengo grezitarrak ziren. Eta hau gutxi balitzateke, Txipreko eremuan, askatasun guztiaz baliaturik, eskubindarren erakunde txit gerrilleroak, EOKA/bat eta EOKA/bi, Grivas Greziako generalak, CIAren aginduz sortu zuen, organizazio beldurgarriak, Txipreko giza-erkidegoa, grezi-txipretar eta turku-txipretarren arteko herriak eta haserreak, lehenaz gainera suturik, zatiturik utzi du.

Sampson pistoleroaren EOKA/bi-k eta Ioannides fazistak kontrolatzen zuten «gudari-nazionalak», biok elkar-lanean burutu zuten Makarios suntsitzeko golpea. Egunotan jakin ahal izan dugunez, 1971an hasi ziren, Makariosen aurkako golpea antolatzen.

MAKARIOSEN JOKABIDEA

Makariosen politikazko bilakaera arras jakingarria bazaigu ere; ez dadukagu osoro, hemen aztertzerik. Azkenaldiotan bere gobernuaren jomuga nagusia honetan zegoen: Txipre atzeritarren eraginpetik kanpora antolatu eta egiazki independente egin. Estrategia hau sobietarrek ere ongi ikusten zuten, zeren Makariosen OTAnen morroi

biluzi izaterik ez bait zuen nahi. Mediterraneo oreka gordetzeko Makarios politikoko burutsu bat zen. Haatik URSSek beti babesten zuen.

Zuritxeko eta Londreseko erabakia arbuatuaz, konstituzio berria mamitzen saiatu zen, demokrazia eta hauteskundeak maila guztitan ipiniaz. Txipre, aberri demokratiko eta baketsu egin nahiz, bertako bi komunitate diferentek (% 80 grezi-txipretar eta beste % 20 turku-txipretar) estatuto demokratiko batetara bildu nahi zituen. Txiprerentzat berau zatekeen konponbiderik egokiena. Makarios, azken urteotan, Greziako koronelen erasopean bizi zen. 1967 ondorengo, ez zuen Atenasko gobernu fazistarekin kutsatu nahi. Greziarengandik geroz eta urrunagotuz, Txipre librea bat zekusan. Eta koronelen azpikeriak ausarki salatzen zituen. Makariosek, Atenasko gobernuari, Uztailaren hogeirako, grezitarrak gudari sail bat Txipretik atera zitzaala eskatu zion. Atenastik batpateko erantzuna etorri zitzaion: Uztailaren 15an militarren golpea!! Txiprek berriz ere istulu gogorak ezagutu ditu. Makariosen birrintzeak, Txipre libre eta baketsu bat izateko zutabe tinkoa galdu berri du: Makarios politikoko aitzindaria. Berau suntsituz gero; gaizto da Txipre demokratikoaren orekari eusten. Gaurregun, Txipren konponbide zehatzik ez bide da ikusten. Beste batez saiatuko gara.

ANATSAN

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTIETATIK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizklña: 41 20 65

DONOSTIA

Transportes

azkar s. a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizklña: 552650-552654

Apartado 1381

UDAKO II EUSKAL UNIBERTSITATEA DONIBANE LOHITZUNEN

Hitz hauek egiten ari galararik Unibertsitate hau erditsuan dago oraino.

Dena den zenbait xehetasun emango dugu, beste lan batek osatuko dituelakoan.

Aldaketa batzu izan badira ere sail gehienak aurrera doaz kartutasun haundienaz.

IKASLEAK

Ehun bat ikasle dira izena eman dutenak: Gipuzkoatik 55en batek, Bizkaitik 20ren batek, Ipar Euskal Herriatik 15en batek, eta besteak Parisko eta Belgikako Unibertsitatetik... Ipar-Amerikatik heldu zaigun ikasle bat ahaztu gabe.

LAN SAILAK

Iaz hala izan ez bazen ere, aurtun sailak guztiz autonomoak dira eta ordu berean bi edo hiru mintegi edo ikasaldi gerta daitezke. Honek, noski, multzoak gutiarazi ditu zenbait aldiz, bainan funtsean, ez da hortik galerarik heldu, aberastasun bat baizik. Izan ere ikasleak espezializazioaren arabera bantzen dira eta horrela agian lanak emankorrak dira.

GIROA

Aurtengoa, gure ustez, iazkoa baino hobea da alde askotatik. Badago, behar bada, itxurazko anarkia bat ikasaldiak eta mintegiak antolatzeari buruz, baina erabakiak libreki eta denen artean hartzen dira eta talde bakoitza egiazko giro anaikor eta sutsu batean ari da lanean.

MINTZAIRAREN ALDETIK

Heldu den jende gehiena, dena ez bada ere, euskara ongi ezagutzen duena da dudarik gabe. Ez bakarrik norberaren euskalkia dakiena, baita euskara batuari buruzko eta beste euskalkietako gauza frango ere. Alde hortatik bada, jendearen eta euskalkien gurutzamenduak gertatzen baitira, egiazko unibertsitari lan bat ari da egiten, oharkabea, euskara batuari buruz. Ideien gurutzamenduari esker, konzeptuen sakontzea ere anitzetan egiten delarik.

BURUTXEKO

Eske bero bat nahi genieke egin Unibertsitate hontako antolatzaileei: egiten diren lanen berri eman dezatela, Euskal Herriak balia ditzan eta ez daitezen gal edo erdizka bederen gal.

EÑAUT

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK
URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizklña:

Etxekoa: 65 19 60

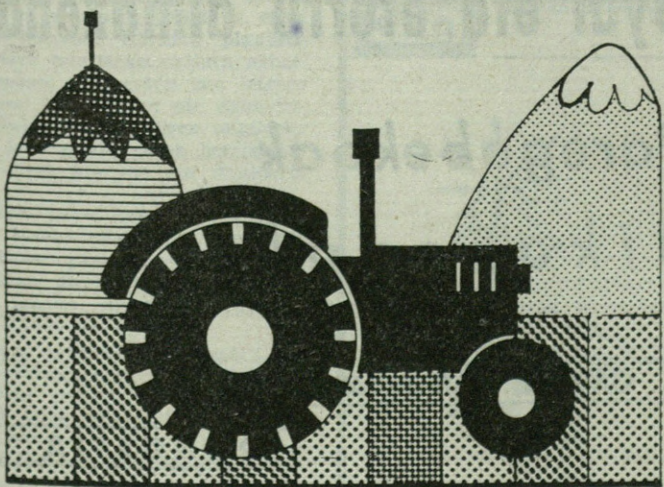
Landolakoa: 65 19 33

URRETXUA

Urrutizklña:

Landolakoa: 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

GIPUZKOA'KO NEKAZARITZA PIZTU ETA INDARTU

Gure ardurarik aundienetako bat, Gipuzkoa'ko nekazaritza piztu eta indartzea da; era ontan, probintziko aberastasuna geitu egiten bai dugu. Gure laguntzakin:

- maisterrak bere baserria erosi dezake.
 - nekazaritzarako tresnak erosi.
 - abereentzat dituan ikulluak berritu.
 - kasta oneko beiak erosi.
- Gizartea atsegiñagoa egin.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL
DE GUIPUZCOA

ASTEROKO SOLASA

EUSKALTZAINDIA

URDAZUBIN

Juan San Martín mintzo

Lerro hauk argitara orduko, Euskaltzaindiak eratua du, irailaren 14ean, bere biltzar berezi hoiako bat. Honako azken hau Urdazubin eratu nahi izan du Euskaltzaindiak, Axular-en ohore eta oroitzapenetan. Biltzar hau dela eta, Juan San Martín euskaltzain jaunak bere sarrera-hitzaldia egingo du, **Literatura landuaren sorrerako giroa Axularren garaira arte** delako gaiaz.

Ez da noski, Euskal Herrian, Juan San Martín ezagutzen ez duenik edota hartaz entzun ez duenik. Gerra ondorengo euskaldungoak izan duen langile purrukatuenetariko bat; bere emaitza edozenbat gai eta lanetan berriaturik dugu. Prehistoria, etnologia, alpinismo, kon-daira, arte, kazetaritza, ikerketa, lexikografia eta beste amaika sail ondotxo menderatzen ditu.

1957 urtean euskaltzain-laguntzaile hautatua izan zen, lexikografiaz eginiko azterketa eta ikerlanengatik. 1964 urtean, berriz, euskaltzain-osoko, tarteko zazpi urte horretan es-kain ahal izan zituen istudioengatik. Hiru urteren buruan, aldiz, Euskaltzaindiko idazkari izendatua izan zen, eta geroztik birritan berriro hautatua.

Hamalau liburu emanak ditu euskaraz, zazpi berak burutuak, hiru itzuliak eta lau pres-tatu eta taxutuak. Horrez gainera, bi erdaraz eta beste bi moldiztegi. Idazle jori, hain-bat hitzurre eta milaka artikulua, bere etengabeko lanaren lekuko ditugu.

Gizon honek Euskaltzaindian egingo duen sarrera-hitzaldiaz, eta biltzar hauen inguruan sortarazten den giroaz dugu, gaur, aste honetako solasa. Beraz, Juan San Martín mintzo:

—San Martín jauna, aspaldi ho-netan Euskaltzaindia hainbat bil-tzar ireki egiten ari zaigu. Zer dela eta?

—Egia esan, biltzar irekiak egin behar hau ez da azken urteotako gauza, oraingoek, zenbait arrazoi-gatik, oihartzun gehiago badute ere. Biltzar berezi eta kongresoak betidanik eratu izan ditu Euskaltz-aindiak, azken hamar urte honetan, ni euskaltzain naizenetik bai, be-hintzat.

—Biltzar berezi eta kongresoak aipatu dituzu. Zer alde dago?

—Biltzar edo batzarre bereziak egun bakar batekoak izan ohi dira, gizakume edo gertaeraren baten ohore eta oroimenez, gehienetan. Kongresoak, aldiz, zenbait egune-tako bilerak izaten dira, gai zehatz bati buruz.

—Esate baterako?

—Ba, azken kongresoa, esate ba-terako, 1968 urtean egin zen Aran-tzazun, euskararen batasunaz. Ho-rrez gainera, Arantzazun bertan egin zen lehenagotik ere linguistikari buruzko beste kongreso bat, bai eta Bilbon R. Azkue zenari bu-ruz, eta Eibarren Mogeles.

—Eta, biltzar bereziak?

—Asko... Lizarragarena Berazkoit-zen, Larrekorena Auritzen, E. Az-kuereña Lekeition, Urruzunoreña Elgoibarren, Gamizena Araban, Ku-kullako Donemiliagokoa Errioxan, etab.

—Eta, zer dela eta orain Urd-azubin, nik dakidanez ez bait da berez aurten ezer ospatzen?

—Ez, hala ere, Aita Villasante-ren «Axular-en Hitzegia» zela eta Principe de Viana antolamenduak Axular-en omenez Iruñean egin zuen biltzarraren ondoren, Euskal-tzaindiak ere zerbait halako egitea erabaki zuen, gezurra dirudien arren orain arte Euskaltzaindiak ez bait dio inolazko gorasarrerik egin euskal idazlerik nagusienari.

—Eta zertan dugu ba, egun ho-rretako gorasarra?

—Lehenik, Euskaltzaindia, euskal antolamendu ofizial bezala, Urd-azubin bilduko da, eta biltzar honek Nafarroan eta Urdazubin bertan be-re eragina izango du. Ondorioz, bil-tzar honek Axular gogoraziko dio hainbat elkarte eta pertsonari, ha-ren sortetxea ere eraberritu egin-razi, eta bertan museo bat edo egin ahal bagenu...

—Axularri buruzko hitzaldi edo azterketarik ez ahal da egingo?

—Behar bada, ohitura denez, ho-rrela behar luke... Hala ere, orain-

goan planteamendu desberdina egi-tea erabaki da, Axularri buruzko istudioak nahiko aurreratuak bait ditugu azken bolara honetan, Aita Villasante Euskaltzainburuari esker, hain zuzen.

—Beraz, zertaz?

—Ba, Axularri berari buruzko bai-no, Axularren garaira arteko lite-ratura landuaren sorrerako giroaz. Nik neuk emango dut honako hit-zaldi hau, eta sarrera-hitzaldizat kontutan hartua izango da.

—Orain dela hamar urte izan zinen euskaltzain hautatua... zer dela eta horrenbeste urtetan sarre-ra-hitzaldirik egin gabe?

—Denbora da gutiena. Euskal-tzaindiak ez du eperik jartzen, ez eta hitzaldiraren mamirik neurtzen ere. Alde batetik, badira ni baino lehenago hautatuak oraindik egin gabe dutenak. Bestalde, euskaltzai-nek takian potian egin ohi dugu amaika hitzaldi gure bileretan. Le-gera joko bada, hoiako edozein hit-zaldik balio zezakeen, funtsean itxura betetzea baino ez bait da.

—Hala ere, zenbaitek dio sarre-ra hitzaldia egin ez dutenak ez di-rela erabateko euskaltzain osoak...

—Bai, halakorik baten batek esan zuen aspalditxo, eta geroztik sarri errepikatu izan da.

—Eta zuk zer diozu?

—Txotxolokeriak direla. Ez du gero, ez buru eta ez hanka. Eus-kaltzain bat hautatzen denean, be-rak aurrez erakutsitako merituen-gatik izaten da, eta ez ondoren egin behar izango duen hitzaldi-txoaren arabera. Hain zuzen...

—Hain zuzen, zer?

—Esan gura dut zera, nik neuk

sarrera-hitzaldirako hautatua nuen gaia «Arrateko folklorea» zela, eta orain berriz, Urdazubiko hau suer-tatu da eta, begira zein bestelako hitzaldia! Gainera...

—Esan, esan...

—Ba... horrelakorik diotenak ez bide dakite sasoi batetan eragoz-penak egon zirela sarrera hitzal-dietako baimenak lortu ahal iza-teko.

—Zergatik ote?

—Ba, Krutwig-ena gertatu zenez gero, Mitxelena bera ere urte as-kotan egon zen sarrera hitzaldirik egin ahal izan gabe. Eta, horrega-tio... inork ez dio sekula euskal-tzaintasunik ukatu.

—Eta zer gertatu zitzaion ba, Krutwig-i?

—Horri erantzutea, gehiegitxo behar bada...

—Orduan, amaitzeko, esaiguzu zure hitzaldiaz zerbait.

—Begira, saiakera gisa burutua da. Garai haretako sozio-politik, er-lilijo eta ekonomi alderdiak azter-tzen ditut.

Euskal literatura landuaren so-rrreran sustrai politiko bat dugu. Ekonomiagatik balitz, literaturak hego aldean sortu behar zukeen, arte mugimenduak bezalaxe. Hala ere, ipar aldean sortu zen, Nafa-rroako politik egoeragatik alde ba-tetik, eta protestanteen eta kato-likoen arteko erlijio burrukatetik, bestetik. Funtsean, euskal literatu-ra landua, herria norbereganatu na-hi zuten bi indarren arteko kon-petentziak sortarazi zuen.

—Benetan interesgarri. Aski, or-dea, gaurkoz.

Koldo Olazabal

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR'ek

sukaldian

LUR ETA GIZON

Jakin

LUR ETA GIZON. Zabalkunde mailan tarteka marteka ager-tu ohi diren liburu garrantzitsu hoiako bat agertarazi berri du JAKIN editorialak. **LUR ETA GIZON.** Euskal Herria deritza ale berezi honi, eta Euskal Herriari buruzko hainbat gai desberdi-nez osatua da.

Guztira hamairu idazlan dira, lau sail nagusitan banaturik: 1.—Gizona eta Lurra. 2.—Euskal Izanbideak (legea, artea, kirolak). 3.—Hizkuntza-Literatura. 4.—Euskal Lana.

Gai bakoitzeko izenburu eta egile, berriz: *Euskal Lurra* (Jose Luis Lizundia), *Euskal Etnia eta Jatorria* (Joxemiel Barandian-ran), *Euskal Langileak* (Mikel Ugalde), *Euskal Lege Zaharra* (Eizagirre-Garaikoa Joxemari), *Euskal Artea* (Juan San Martín), *Euskal Herriko Arkitektura* (J.I. Linazasoro), *Euskal Musika* (Jo-se Antonio Arana Martija), *Euskal Kirolak* (R. Bozas Urrutia), *Euskal Herria eta Euskara* (Alfontso Irigoien), *Herri Literatura* (Piarres Lafitte), *Euskal Literatura Landua* (Luis Villasante), *Artzaingoa eta Nekazaritza* (Jose M. Satrustegi), eta *Euskal Ola Zaharrak* (Joseba Intxausti). Azken batez, Bibliografia eta Hiz-tegi sailek osatzen dute ia lauhun orrialdetako liburukote ira-kurgarri hau.

● Zerrenda luze honetan irakur-leak ikus dezakeenez, Euskal He-rriko historia eta kulturaren alder-dirik nabarmenenak bildu eta aipa-tzen dira liburu honetan. Aipatu, maila erraz batez aipatu ere, ikas-bide gisa, alfabetatze lan eta eus-kal kulturaren hastapenetan ari di-renentzat lagungarri izanen dela-koan.

Idazleok, nork bere gaia mende-ratzen dutenak izaki, maisuki min-tzo dira ezarri zaien gaiaren ara-bera, guztion planteamendu eta he-dadura berdina ez bada ere. Izan ere, zenbaiti azterketa zentzua da-rian artean, beste zenbait erakus-pen zehatza edota aipamen soila dirudi. Halaber, lan batzuk osatu-tzat onar daitezkeen arren, badira murriztu samarrak atera direnak ere, liburuaren laburrak eta gaion zabalak hala eskatzen zutelako, nonbait.

Hala ere, espezialistentzat ez baina, irakurle soil eta arruntentzat,

liburu ezin interesgarriagoa irudi-tzen zaigu, alde batetik herri xu-mearen aukeran hainbat liburu zai-letako guna jartzen duelako, eta, bestetik, inon irakurri ezin dai-tezkeenak ere agertarazten ditue-lako.

Sasoi batetan, euskal literaturaz kezkatu eta, Etxaideren **Amasei Se-me Euskalerriko** edo Etxenagusia-ren **Euskal Lorategia** irakurtzeka zegoen gazterik aurkitzea ulergaitz zen bezalaxe, beste zenbait urte-ren buruan ezin ulertu ahal izanen dugu euskal kulturaz arduratu eta liburu hau irakurriko ez duen eus-kaldunik.

Bestalde, JAKIN-ek era eta iritzi desberdineko idazleak bateratu ahal izan ditu bilduma paregabe honetan, eta, dudarik ez, gaur egun Euskal Herrian beste ezein taldek egin ez dezakeena lortu ahal izan duela.

Luis A. ARANBERRI

Mallabiako idaz lehiaketako irabazleak

1) 14 urtetatik gorakoetan:

a) Hitz lau: «Astarloa fraileak Longa jeneralari egindako eskutitza» idazlanagatik, A. Zelaia.

b) Hitz neurtuz:

1. «Buztina eta Burdina», A. Zelaia.
2. «Euskal Uri bila» eta «Ma-llabi neguan», J.M. Uriar-te.

2) 14 urte bitartekoetan:

a) Hitz lau:

1. «Bilbo Gaur» (Atzokoa galdu doguta), Julen Sanz.
2. «Trafikoa», Elixabet Elge-zabal.
3. «Euskera eta euskaldu-nak», Itziar Beldarrain.

b) Hitz neurtuz:

1. «Poesia bilduma», Pedro Joxe Mendibe.

ZORIONAK DENOI!!!

O y a l s . a .

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

MALLABIAN:

EUSKAL GAUA III

Nire lobak 11 urte ditu eta Mallabiko eskola nazionaletan ari da E.G.B. egiten.

—Gaur gauetz, ez haz, horregaitio, jaira joango?, dinotsat tentatu nahiz.

—Ez, zera! —inost, eskuak goragoraka— ez eta obispoak ere ez deust gaur etxean geraeraziko.

Guztiok jairako prestatzen ari gara. Arropak aldatu behar ditugu, berriagoak, edo, gutxienez, garbiagoak jantzi. Zapatei legezko igurtzi bat egin. Gure emazteak kontrolatzen gaitu: tira prakei, igurtzi luari, zepilloa hautsari...

—Ez ahaztu jertseekin, mangadunekin, gero!, fresko egingo dau eta! Har guardasolak, gabardinak, euria da eta.

Kanporatzen gara, zerura begiratzen dogu, lanbroa ari du; egun guztian dihardu.

—Penagarria hauxe! Gazteek sentiduko dabe, ba, hainbeste lan eta buruhauste, orain denbora zikin hau egiteko. Baina, noiz estali behar dabe, ba, frontoia!

Kotxeak hartzen ditugu eta Mallabirantz abiatzen gara. Parabrisak eman behar ditugu: euri-lanbro meheak segitzen dau.

—Hauze da ezebeza. Ez euri ez aterri. Honek ez dauka ezer onik, gorina baino.

—Jaia elizan izango ote den esan dabe.

—Bai zera!, elizan ez da izango, frontoia toldeekin baina ez bada ere, estali dabe eta han konpondu beharko dogu.

—Ba, gure arrebak elizan izango ote den entzun dauela esaten ekin deust —dio berriz ere nere lagunak.

Baina jendea ba doa Mallabi aldera. Ermuan bost neskak stop egiten dihardue, kanguru gorrietan babesturik. Gu befetik goaz. Ez gara gelditzen. Gure atzetik, galdakostar gazte bi datoz, biok ezkongek. Neskek hartzen ditue. Frontoiaren parera heltzen gara. Ez da kotxe askorik ageri, ez jenderik sarreran.

—Frontoiko argiak be amatauta dagoz, ba, eta!, oihu egiten dau gure lobek.

—Elizan izango da; bai, gure arrebak arrazoia izanen dau.

Mutil bi dagoz frontoiaren parean, kanguroak lepoan eta guardasol-beltz-handiak buruen gainean.

—Nun da, ba, jaia? —galdetzen dogu.

—Joan elizara! Han izango dok!, euria egiten jok eta!

Kotxea baserri bateko korta-ate-ondoan uzten dogu. Beheratxoago, guk ikusi ez arren, bada gizon bat, interior-hutsik:

—Ia mutilak, kortako ateak libre utzi! —garraixi egiten deusku.

—Hona hemen jaira joango ez dan bat, dinot neure kolkorako.

Jendea elizpean pilatzen ari da. Ilun dago. Berbarro sendoa, baina gaztea, nabari da.

—Frontoian zen tresneria elizara pasatzen jharduek, dinosku gazteantolatzaile batek; laster hasiko gaituk.

—Honek ere bere zer-esana ekarriko dau, ba, dinost eliza-zale emakume gazte batek, ez da, ba, hauze denen gustokoa izango.

Elizpean bazen lehen, are-harri-landuan irarrita, Eliza hau Urizar batek ze urtetan berriztatu eban inoan letreroa. Hormak planiatu eta karez estaltzeko ohitura zabaldu zenean, han galdut zen letrero hau ere. Ze irain ez ote dabe sufrutu beharko gure elizen ongileek: izena bera estali, euren berriztatutako elizak kitarrak eta dantzari bete!

Sarrera hogei duro da. Atean letrero batek: "Ez erre, mesedez". Goitondo gazteak zigarro-puroa (krisisean diren eta erdi-estraperloan jaisten diren horretariko bat) erdi-erreta daroa.

—Bota egin beharko juat... Eta horrela egiten dau. Jendeak errespetu guztiak gordetzen ditu: euskal jaiak eliz-jaiak bezain serioak badira...

Eliza jendez bete da. Bada berbaroa, baina ez handia. Oraindik

zakaka, sartzen ari den jendeak pauso liturjikoak boteaz egiten dau. (Ez dau, halare, erreberentziarik egiten). Aldare gainean eta santuen oinetan lore eta larrosa politak ikusten dira. Hogeiren bat ri begira, ez dakit pozik, ala hasantu-santen imajinak ditugu, guserre ala indiferent. Bost aldarek inguratzen gaituzte, eta gurutze bi ditugu presidentzian (Ai!, gurutzeek ez dute lorarik!). Hiru konfesionario beltz, beste hiru tunel itunen ahoak bailiren, eta gure eskui-aldean bateo-pontea, mallabitarroi izena jarri euskuen tokia. Ardao berria zahagi zaharretan!

—Elizaren dinamika berria, dio aginartean galdakostar injinadoreak.

Aita Ruben pasiotarra ere han dabil (Mallabiko parrokiaren arduradun berria berau), mikrofonoen ondoan. Honako baten, heurtariko bat eskuan hartzen dau. Hitzegiten hasten da. Jendea, berriz, isiltzen. Paper batetatik irakurtzen dau. Gazteek —jaien antolatzaileek, alegia— egina dela dirudi. "Gaur hamabost ere Bertso eta kopia zaharrak" jaialdia, geure gogoz kontra galdurik, eta gaur denborara txarraren kausaz galtzar dagoelarik, elizako atetara hurbildu gara. Behar den errespetuz izanen garela hitz ematen dogu", esan eban, gutxi gora-behera. Aurrera jarraitzeko tankera hartzen dau. Bertso bat kantatzen hasten da, zortziko nagusian: "Makina bat aldiz egon naz jazarlekuak sobra nituela; aurrerantzean nik ere entrada kobratuko dot, ia betetzen diren".

"Ibux" dago gure aurrean, bere emaztearekin. Atera begiratzen dau, irri-barre gozoz. Nik ere, imitazioz edo, burua biratzen dot. "Galarra" alkateak ere, han atalondan, irri-barre lasaia dau. Apaiz gaztearen bertsolari-irteerak arnasa-larri-isilak lasatu ditu. Baimen ofiziala da.

Letek mikroa hartzen dau. Ie eta bizar handiak ditu. Bere esku laburrekin hartu dauen mikroa goxoki darabil atzamar-puntetan. Ez dago bere izena programaturik. Halare, joan zen zapatuan, bere lagun bientzat (Lekuona eta Valverde) baimenik izan ez bazen ere, ez zen beretzat ukatu. Haugaitik gazteek gaur interbenitzeko eskatu deutsee. Xenperelarre (Xenpelar) eta Txirrita, eta beste bertsolari batzuen koplak kantatzen ditu. Jarraian, Luzaidoko Bolantak, gero Lourdes Iriondo, ondoren Benito Lertxundi...

Jaia asko desluzidu da, aurreko jai biak oraindik gogoan bait dagoz. Ha zan giroa!, oskarbiaren ederra!, altabozen hots ozenak gau ilunaren horma sorginak baino ez zituelarik, publiko guztiak eroso ikusteko dantzarietaz eszenario ederra, atsedean denboran artisten interbenzioak komentatuz zerbeza bana hartzeko aukerarekin.

Horrez gainera, publikoak, Mallabikoak bederen, ez dau "Bolanta" horreek ikusteko ohiturarik, ganoraz esplikatu ere ez jakoz egin, ikusi ere ezin ditu ganoraz egin; ez jakoz, beraz, gustatzen, mugimendu guztiak berdinak iruditu jakoz...

—Ihazkoak behintzat askoz ere hobeak ziren. Hareek ziren dantzariak! Honeena dana berdina, erraza, izan da eta!

Urtekeran, elizpean, bilbotar pareja batekin topo egiten dogu. Ez dakie euskerarik. Jaia ikusteagatik, 40 kilometro egitearen arrazoa, heurak damoskue:

—Periorikuetan irakurri dogu: hauze izango da, behar bada, Bizkaian, uda honetan, egin den lehendabizko festibala.

Musikazale ere omen dira.

—Benitok ez nau ni betetzen, ez deust ezer esaten —judikatzen atrebitzen da tarteko emakume gazte bat.

—Buena... —dino bilbotar mutilak, bat batean, eta inorantzia partu-ezina argitzeko priesaz— egia esan, nik ez dakit euskerarik, ez dakit zer dinoen, baina kantarietan hoberena da, ez deustoe urririk ere eman. Bereziki, tonu ez altu ez bajuetan ari denean, ha da bozaren bete eta gozoa!, gainera, duora egin izan dabeenean, gehiago irabazi izan dau.

Duaren puntua atera ezkerora. Ez daki inork. Lete ote den bigarren hau nor ote den galdetzen ere sospetxatzen da. Ezetz dinoe. Edozelan ere, denak akord gagoz ondo egin dauela esateko.

Benito, dudarik gabe, ondo jausi da mallabitarren artean. Biharamonean, taberna batetako mostradore baten muturrean, ba inoan baserriar gazte batek:

—"Haretsek rubixuek kantatzen juan ondo..."

—Zein rubixok? Benito Lertxundik?...

—Horiok, Lertxundi edo horrek; harek bixek bat hartzen juen ederto!

Jaia bukatu da. Lourdesek Aita Gandiagaren zenbait poema esan deuskuz. Arantzazun batxillerra egiten ari den. "Añiño"ko mutil gazte batek esaten deusku, baekiazala berak poema horrek:

—"Klasien be ifioiz leidu deuskuz..."

Jendea etxerantz doa. Nere loba ihazko dantzarietaz gogoratzen da behin eta berriro. Gure emazteak jende ezagun asko ikusi dauela diño:

—Toki guztietan aurpegi berdinak ikusten ditugu.

Baiña, toki guztietan, ez dira alkateak jaialdira joaten. Goizaldeko ordu biak paseak dira. Laster dator eguna.

Argituko al dau urrengo urtean ere?

ELTXUNE

BASERRI-
LAZENTZAT

zozketa

zozketa

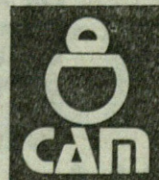
Suiza'tik
ekarritako

bigantxa

seiak, alpes'tar-arre
jator-jatorrak eta
banan-banakoak1974'garren urteko, dagonillaren 30'an,
eta D. José Luis Calvo notaio aurrean,
izan dan zozketa:

SARITATUKO ZEMBAKIAK

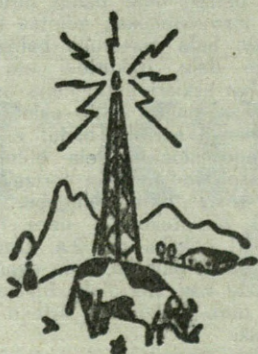
1'go	N.º 58.205
2'go	N.º 11.559
3'go	N.º 70.257
4'go	N.º 44.007
5'go	N.º 77.795
6'go	N.º 73.451

Donosti-Aurrerki-Kutxa

Donosti-Aurrerki-Kutxa

EUSKAL IRRATI
SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perira joan
etorriak

Baserriaren alde

zumaia

DEBAko ATOMIKA INDARRETXEa DALA-TA

Deban Itziarko lurrean, jarri asmo duten atomika indarretxeak zer-esana ipiñi du bazterretan. Ontzat ematen ez duten iritziak sortu dira Gipuzkoan, jakintza saillean (Aranzadi-taldea), Ayuntamentu eta errietan.

Ori dala-ta Zumaiaiko lagunartetan ezinegon aundia sumatu da, gure erriak zer ikusi aundia bait du, urre gaudelako: BOST kilometrotara. Eta batzorde bat sortu da—«nuklear arriskuaren Zumaiaiko batzordea»— Zertarako? Erriko guziak gauza ontan jakiñaren gainean jartzeko, eta denok alkarturik, indarretxe hori jaso ez dezaten ahal dugun guzia egiteko.

Gero hitzaldi batzuen bidez argibide gehiago emateko asmoz, oraingoz agiri laburtxo batzuek eman nahi ditugu, indarretxe orrek ekarriko lituzken ondoren batzuek aipatuz.

- 1.º) Indarretxe hortatik radioeragiñak zabalduko lirake egurats eta itsasoa zehar haize, ur eta lurra kutsatuz eta arrai, landare eta abere-egaztien kaltetan.
- 2.º) Tokia ez da egokia, inguruan jende asko bizi dalako: 20 kilometro barruan 154.411 biztanle.
- 3.º) Ezbehar eta okerrak gertatu litezke ustekabez edo gaiztakeriaz, hondamen izugarriakin.
- 4.º) Osasunaren kaltegarri litzake. Esate baterako, minbizia, Gofman eta Tamplin jakintsuek diotenez, 10 % ugaltu ditekete, indarretxe hoiek dauden tokietan ikusten danek. Odoleko minbiziz (leucemia) hildakoak gehiagotu dira 600 % Garfield'n —Montana— USA. Haur-galtzeak (aborto) ere gehiago dira 230 % hiri hortan bertan.
- 5.º) Giza-soinari dagokionez, enda, giza-azia, jatorria eta abar aldatu ditezke. Behar bezala osatu gabe jaioak 210 % gehiago dira Shermann-en —Oregon— USA.
- 6.º) Indarretxe direla-ta, oraindik ikusteko dauden beste zenbait ondoren txar gertatu litezke.
- 7.º) Indarretxe hoiek jasotzeko dirutza izugarriak beharko dira. Amerikanoak aurreratu ko dute, noski, gero ordaintzekotan; baina atzenean herriko jendeak nozi behar, argindarraren prezioa igotzen joango da-ta.
- 8.º) Mendetasun osoa teknika aldetik bezala, errekaiairi dagokionez; bere eskuetan bildu-ta daukaten Estaduetatik etorri behar bai-du.
- 9.º) Indarretxeak denbora gutxiko bizia dauka; alde batetik, erabiliko duen uranio-mota (U 235) urri dagoelako; eta bestetik, indar-iturri au baztertuta geldituko delako, egiten ari diren aurrerapenei esker, beste indar-iturri hobeak eta segurugoak arkituta. Esate baterako, fusio-indarra, eguzki-indarra.
- 10.º) Indarretxeak izkutatu arren, radioeragin hondarrak millaka urtetan iraun dezake, hoiek desegintzeko bideen bat arkitzen ez bada. Oraindik ez da asmatu.

Argibide hauek emanez, guziok jakinaren gainean jarri nahi zaituztegu, bakoitzak ikusi dezan nolako harrera egin horrelako ondorenak leharzkguiken erregaloei. Lehendik nahikoa kutsatuta dago gure bizilekua hau hainbeste ondakin zikinekin!

BATZORDEAK

Kontu emen! Euki gogoan!

Adiskide ta etxejoaunok!
Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukalderako apaingarri
Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeko aukerakoa
SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»
Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»
LANTEGIA - INDUSTRIAS RADAR ESKORIATZA (Gipuzkoa)

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gafiera esne putzuak,
Olek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

ZERUKO ARGIA SALTZEN DA:

ELGOIBAR
M. Gorostiza

EIBAR
Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasola
Barela
Alday
Aranburu
Estanko, 11
Isasi
Simon
Amana
Uraui
Urizar
Siglo XX

lezo

OMENALDIA

Beranduegi izan bazen ere, azkeneko kronikan esan bezala Irailaren lehenengo egunean, 26 urtetan gure artean izan dugun D. Inazio apaizari omenaldi bat eskaini zitzaion, gugandik joan behar delata.

Eguraldi kezkatua izan arren, goizetik jende asko bildu zen. Alde batetik Bixintxo eguna zelakoz, inguruko herrietatik ohi ez haina guraso bildu zen beren haurrekin. Bestetik Don Inaziori gorasarra zela-ta, hamaiketako mezetan barra-barra bildu zen jendea; meza oso atsegina izan omen zen dantzari, bertsolari eta guzi; meza-ondotik, ordurako ateri zen, Goiko Plazan dantzari eta txistulariek beren saio ezin hobea eskaini zuten eta bai herriak ongi erantzun ere. Pelota partida herriko pelotariekin antolatu zen eta honen segidan Garmendia eta Zabala bertsolari trebeei aditzeko aukera bikaina izan genuen.

Bazkal aurretik han eta hemen aspaldian ikusi gabeak topatzen genituen.

Bazkarira hirurehun bat pertsona bildu ginen; nahiz lehendabizi Arretxenean izango zela uste izan, hainbesterentzat inolaz ere tokirik ezean, Parrokiak Ilurkonean duen lokalean izan zen. Bazkaria Arretzenetik eraman zuten eta hainbesterentzat izan arren, oso ondo.

Bazkal-ondoa zoragarria izan zen. Epela baino beroagoa zen hango euskal giroa. Otxoteko eztariek piztu zuten gartsuki musika eta noizean behin gainontzekoak berekin kantatzen genuen. Bertsolariek bi saio paregabe egin zituzten; berrek bakarrik dakiten bezala adierazi zituzten herriaren kezak eta nahiak, pozak eta penak; txaloak eta negar-zotinak entzuten ziren; bazirudien Garmendia, Zabala ezik, Lezokoa zela eta gure arteko gorabeherak ongi baino hobeto zekizkiela Berrobikoak. Polentzi Gezalak berri, ohi duen bezala oso iaioi jo zuen txistua tarteka-tarteka han ginenon bihotzak alaituaz.

Hauen artean Don Inaziori, herriaren izenean, bazkaldarren arteko zaharrenak, Karlos Mekolalde, plaka bat eskaini zion, mahaikideen txaloen artean, nahiz Garmendiak esan bezala monumento bat egoikiagoa izango.

Bukatzeke, esan dezadan, hura bezalako euskal girorik ez dudala ezagutu Lezon eta beste arrazoirien batengatik ere, urtero horrelako bat gutxienez egin behar genukeela.

Agur Don Inazio eta nahi duzun arte.

ZORTZIGARREN ALBISTEA ETA HIRUGARREN HANKA-SARTZEA

Abuztuaren 4eko Z.R.-n, beste-ren artean Ikastolaz zenbait berri eman nuen eta hauetako bat diru-komeria, alegia dirua beharrezko nola den eta gurasoek diru hori dena pagatu ezin dutenean, bankuei, aurrezkiei eta besteri eskatu beste erremediorik ez dela; baina hauek ez dutela berdin erantzuten, alegia ezin dela urteroko bezala jo; hau adierazteko, adibide bezala, Lan Kide Aurrezkiak, nahiz igaz hirurogei mila pezetako laguntza eman (60.000), aurtan bost mila (5.000) ematekoa zela aipatzen nuen.

Baina berriaren adibidea ez da egia gertatu. Lan Kide Aurrezkiak 5.000 ez baina 23.000 eman ditu, nik esana baino 18.000 gehiago. Hala ere berria ez da gezur, igaz baino 37.000 gutxiago eman bait ditu.

Hau dela-ta Ikastolari zorionak eman behar, uste baino diru gehiago jaso duelakoz; ailiotsa kuota guziekin hala gertatuko balitz!

Dena dela, irakurleei eta Lan Kide Aurrezkiari barkamena eskatu beharrean nago, nahiz saiatu, berriro hanka sartuko badut ere.

Gorago aipatua dela bide, Ramon Zapirain-i nerekin sartzeko parada eman diot nahigabe. Bere «Zazpi Albiste»-etatik nere hanka sartzeari eskaini dio 2.a, zazpietatik luzeena, gainera. Egia esan, asko poztu nau, horrelako idazle goitarrak gure irakurleen arteko dela jakiteak.

Ordea, gauzak bere onetatik ateratzeko iruditu zait bere joera; zer dela-ta ez ote da kezkatu izkribuz

beste hanka sartzeekin, axolatzen ez zutelakoz? Zergatik irakurtzen ote ditu dudazko kronikak, bere artikulua nola bait betetzeko? Zergatik kezkatu ote du nik Lan Kide Aurrezkiak benetan emandakoa baino 18.000 pezetako gutxiago adierazteak eta ez Ikastolak igaz baino 37.000 gutxiago jasotzeak?

Hala ere streaking-ez, eguzkirik ezaz, bakantzez eta beste lelokeriaz arituko banintz, baietz ni baino lehen Erromako Aita Santuak hanka sartu. Ez al da ba egia?

Sistiaganeko Pellok

herrera

ZIPRIZTINAK

BALONMANO

Balonmano jokariok hasi zaizki-gu, dagoeneko, datorren urterako gertutzen, gogoz hasi ere. Diote-nez, jende berria omen dago eta talde bikaina osatuko duten itxaropenik ez da falta. Esan dezagun, guk uste bezala, behera beharrik ez dutela izan aurtengoz eta 2. mailan aurkitzen dela taldea. Zorionak beraz. Aurtan trofeo gehiago izanen dugu segurutik.

FRONTOIA

Balonmanorako kanpo edo jolas-toki txarra eta aldrebesa badago, pelotan aritzeko behar den pelotalekuaz, ezin genezake beste horrenbeste esan. Askotan dugu esana eta ez gara errepikatzen aspertuko EZ DUGULA PELOTA LEKURIK; ezta, txikitzen bezala, eliz zaharren parterik. Bitartean Donostiako gure alkate jaun agurgarriari zezen-plaza ezak galera izan omen dio loa.

URA SOBERA

Txingurri alderdiaz aritu ginen aurreko zenbait batetan uraren falta aipatu genizuen. Gaur, uraren sobera azaldu beharrean gara; bai, paradoja badirudi ere, uraren sobera. Zeren euria denean erreka non-nahitik dagerzkigu, alkanarilletan ezezik.

ESPALORIK EZ

estalde, badakizue, espalorik ez dagoenean oinezkoa iheska ibili ohi dela, berebiletatik iheska jakina, ur-lohiaren zipriztinaz busti nahi ez denean behintzat.

Gauzaok zuzentzen ez diren bitartean, gu ere zezen-plazakoarenaz gogoratzen eta gogoratuko gara, ezinbestean. Ez dadila horretatik alkatea bera bakarria izan, loa galtzen duena.

ORDAGO!

Berandu gabilta oraingo honetan. Lerro hauk azalduko direnean, ITZALA elkarrekin eraturiko muslarien txapelketa amaituxea izanen bait da. Ia, nork jasotzen duen txapela!

ITZALA eta euskara
Gorago aipatu dugun era horretako ihardunaldiak gertutzea eta aurrera eramatea ondo dakusagu; bestalde ez gara gu, zer eratu beten hasiko, ez bait gara hartarabar den eta zer ez den hemen esako inor. Baina jolasak eta entrenigarriak aparte, badira jakintza mailan zenbait gauza interesgarri egin daitezkeenak; horien artean, euskara arazoa bera dago eta benetan, Herrerako euskara zein mailatan dagoen ikusita, uste dugu, baduela bultzada baten beharra.

Helduak helduengan, haurrak haurrekin batean eta gazteak, nola ez, gazteon artean; ahalagin guztiak gutti gerta daitezkeela ez ahantzi.

GAU IKASTOLA

Aurtan ere gau-ikastola izanen omen da. Zuetako norbaitek euskara ikasten hasi nahi duenik eza-gutuko balu, jakin araz diezaiola faborez.

Hurrengoan zehaztasun handiagoak, hau da noiz eta non, adieraziko dizkizuegu.

EUSKARA DAKIZUTENONTZAT

Euskara ez da ikasi behar den gauza bat bakarrik, ikasi nahi dutenei irakatsi egin behar zaie. Hori dela-ta, aurtan ikastaro laburra baina nahiko sakona eratzekotan da, irakasle bezala ihardun deza-kenak laguntza bat izan dezaten. Iñori interesatuko balitz, jakin araz diezaiola ikastolako ardura-dun edo andereño bati.

ETXETXUKOAK

izurtza

Irailak 15 goizeko 11etan, Euskal Herriko Artzai Txakurren VIII. Lehiaketa jokatu da herri honetako Lejarza-Etxano belardietan.

Lehiaketa hau Euskal Herri mailan Gerediaga Elkarrekin antolatzen du urteokin, bakoitzean eskualdeko herri batean.

Euskal Herri herrialdeetako lehiaketak jokatuak daude; hemen aterako dira Oinatin jokatu den Nazioarteko Lehiaketan parte hartuko dutenak.

—oOo—

Aurtengo urteko saiotarako egitarau orriak erdara hutsean agertu dira eta beti bezala egongo da zer esanik, edo behar bada ez.

Lapikoa alferrik berotzen ez zaitzen has, neuk emongo dizuet nire eritzi «logikoa» honetaz.

Denok dakigu munduak daroan inflazio zurrumbilao gelditu ezinezkoa bihurtzen hasia dela; nazio guztiek hartu dituzte holako edo halako neurriak, baina hor doaz salneurriak garagardoz betetako edalontziko bitxa bezala, gora eta gora, gainezka egiteko arriskuaz.

Gauzak holan direla, gure ekonomistek esan dute «nahi ta nahi ez gastuak gutxitu behar dira, exenploa emanaz. Zelan? Egitaraua gutxituz? Ez! Ez! herrian ez litzateke ondo jarriko. Ba, paparetik hasiko gara.

Eta halaxe paper erdia aurreztuz, kontuan hartu 50 % dela, euskarara kendu dute, erdara kentzeak zer esan gehiago izango zuten eta barrez zer denganiño! erdara ez dute ba denak ukertzen?

Horra hor ba, praktikotasun eta ekonomi legeen bitartez, korapilao askaturik.

Azalpen honekin mamuak eta bosgarren hanka bilatzen saiatzen direnei arrazoi praktiko, logiko eta zentzudun hauekin barrua lasaituko banie poztuko nintzateke.

—oOo—

Aurtengo urteko jaietan izan ditugun kultur ekintza batzuk bertoko lantegi bateko diru laguntzaz ekarriak izan dira.

Denbora barriak, dibidendoak errepertitzeko era barriak ekarriko ote ditu?

ETXABURU

eibar

Esaera batek dio: «Erri onak eta emakume zuzenak ez dute kondairarik». Esaera egokia oporketetan izan degun Eibarrentzat. Ala ere, badiugu iru bat gauza, aipatzea merezi dutenak.

Beste bein esan genuen bezela, arte lanerako zaletasuna dutenak ez dute oporketarik artu aurret. Arabako Audio erri politen ospatu zan margotzaile edo pintoreen txapelketan ainbat eibartar izan ziran 82 margotzaileen artean: Kareaga, Goenaga... au da, garai ontan errian ditugun izendatuena. Baina, jakina beste errietatik joan ziranak ere onak izan eta naikoa lan izan zuan epaile taldeak daretatik iru aukeratzin. Orregatik, aipatzekoa da, irugarren saria, Javier Aguirre eta Richard Perez-en ostean Paulino Larrañagak irabaztea. 10.000 pezetako saria. Sarituak izan ziran iru lanak epaile taldeak gordetzeko oitura denez, bertan gelditu zan gure margotzilearena ere.

ARRATEN

Eta Laudiotik Arrate-ra. Emen ere beste sari bat irabazi duan eibartar bat degu. Oraingoan leengo. Tiro de Pichon deritzan txapelketan Imanol Arantzabalek urrezko garaidur edo trofeo bat eta 27.645 pezetako atera zituan sari bezela. Beste tiradore on askori irabaziak, batzuk Italia eta Frantziatik etorritakoak. Laugarren eta zortigarren sariak ere ibartarrentzat izan ziran. Jose Celaya eta Julio Narbaizarentzat.

Eta Arratetik irten gabe beste berri bat. Au ere pozgarria eta

aldi ontan sarritan entzuten ez danna. Juan M.ª Ferreras, erriko elizetan eta bereziki San Andresen elizkizunak laguntzen izan dan mutil jatorra, orain ile bi diakono zana, apaiz egin zan Irailaren 7an. Biamamonean, Irailaren 8an, igande eta Arrateko Amaren eguna bere leen meza Arraten emateko.

Gure zorianak denentzat baina biotz-biotzez Apaiz berriari artu duan bidea beretzat egokiena dadila opatuaz.

ODILE KRUZETA

getaria

ZEREN BILA GABILTZA?

Orain dela urtt batzuk suizidatzea intentatu zuen pertsona batek. Bere burua leihotik bota eta bizkar hezurra hautsita gelditu zen. Gerotik zoriotsuagoa da. Dirudienez, beraz, zoriotsu izateko beharrezko badirudi ere osasunak, ez dakigu garbi benetako osasuna zein den.

Gure artean begirada bat ematea nahikoa da, bizitzaz aspertutako hainbat mozkor eta gaixo sikologiko ikusteko. Egia da, bestalde, bizitzaz aspertutako zenbait, ez behar handi batetik igarotzean sendatzen direla. Honela, heuren buruari tiro bat emanaz beren buruez beste nahi ukan zuten batzuk, intento horretan itsutu zirenez gerotik, zoriotsuago dira.

Zuetako norbaitek ikusirik duke agian «IKIRU», film japonesa. Bertako protagonista, bizitza oso rutinarioa daraman herri funtzionario bat da. Halako batean minbizia duela esaten diote eta orduantxe hasten da herritarren alde zerbait egiten eta, jakina, bizitzen.

Eta hau diot nirekiko: zeren atzetik gabilta ba?, zorianaren bidetik ote gabilta?

SEGURIDADE SOZIALA
DELA TA

1972 urtean 30.000 milioi pezeta

gastatu zuen sendagaletan Seguridade Sozialak. Espainiako Estatuan erregistratuta dauden laborategien 11,6 % atzerrikoak dira eta saltzen diren sendagai guztien erdia produzitzen dute. Espainia Estatuko lehenengo ehun laborategien erdietan bertako kapitala guttiena da. 1972 urtean, baita ere, senda-

gaien publizitateak 10.000 milioi pezetan presupuestoa eduki zuen Espainiako Estatuan. Irakurleak dakien bezala, publizitate hori sendagile eta farmazeutikoei zuzendua doa.

Informaziorik zehatzena eskaintzeko ote?

XIXANGREA

CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440

Onen ajeztziak erri auetan dituzu:

Tudeal, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Berriain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Eneriz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Berriain.

MITXELENA

ORDULARI ETA BITXITEGIA

Del honi jarraituz bazatoz zure erlojua KANARIAS birtan balfio merkeago erosiko duzu

Matxin Arzu, 1

ONDARRABI

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10 - Urrutizklifa: 417751 - Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

Etorkizuna, elkar~lanean moldatu dezakegu.

- Gure erriaren ekonomi ta industri bideak zabaldurik, lan-toki berriak idekiaz.

- Bakoitzaren ondasunari begiraturik, arte ta irakaskintza-lanean erriari lagunduaz.

- Zure gordailluen irabazia sendoturik, illabeteroko zozketa guztietan esku artuaz.

LAN KIDE TYRREZKIA

CAJA LABORAL POPULAR

SOCIEDAD COOPERATIVA DE CREDITO

Denok elkar lanean

NEKAZARITZA AN ETA EMEN

Jose Alkiza

BERRIAK

ORAINDIK GEHIAGO?

DATORREN NEGUA, NEGU...

Bateko bero eta urrengo laino, aukera maukerako giro aundirik egin ez badu ere, belarrak ondu ditu oraintxe baserritarrek, izan direnak gozo deo zakar mandioan edo ganbaran sartuta daude. Orain patatak aterata arbi pixka bat erein bezain laster, jarri de negura begira...

Bakoitzak badaki, zenbat gurdi behar eta nolakoak sartu zituen zuloan eta ondu, ortaz gainera bixtan daude artasoroak, baita erremolatx saillak ere...

Ori dena begien aurrean daukala, ez zaio zail egiten, datorren negura begira, ikulluan daukan ganaduentzat, zer eta zenbat erosi beharko duen, alde aldera kontuak ateratzen.

Zenbaitek aspaldi ekarri zuen kamionka alpapa Nafarroatik. Aurten 5 peztatik gora pagatu du merkeena billatu duenak ere. Ori duda mudatan ibili gabe uda aseran ekarri zuenak, geroztik... gora egin baitu.

Ara zergatik, esaten dutenez behintzat:

Santander aldean lehorreak jo zuen, nonbait, eta ganaduzaleek, lehenengo kortea ondu edo jan, eta bigarrenik ez zetorrela ikustean, negurako alpapa erosten asi ziren, Logroño aldean batipat, Amabost egunen buruan ia 7 peztaraño igo zen kilo alpapa.

Emengo zenbait baserritarrek, zer edo zerrekin ganaduei urdailla bete behar zaielata, kamionka lastoa erosten du negurako; orain udan erosi ere, gero neguan garestiago izaten delako. Aurten, ez dakigu ba, gari eta garagarak gutxi azi diren, edo zer gertatu den, lastoa ere ezin da topatu, nahi bezain errex.

Alea berriz... ortan izango dira kontuak.

Esnebehiak, gutxi edo gehiago, uda eta negu beti behar du pentsua, eta aleak, pentsugaiak, egunetik egunera garestitzen ari dira.

Garagarra, abuztuaren azkeneko, Nafarroan, etxean bertan ez zuten eman nahi 8,30 baiño beherago inolaz ere. Garagar ori ekarri, eho eta etxean jartzerako 10 peztatik gora doa.

Igaz nekazariak saldu ezkerro, bitartekoan eskuetan garestitu ziren garagar eta beste aleak; aurten kosetxa eldu aurretik sekulako uztak ditugula esaten aritu zaizkigu, baiña gero ez dira ain onak izan eta zenbait tokitan, kaskarrak oso. Orregatik, daukanak eutsi egiten dio, bada ez bada ere, ez du saldu nahi, gero ere, ez dela merkeago izango eta.

Guk bezala erosi behar duenarentzat, bada nahiko komeri.

Garagarra, 60 milloi kintal izango zirela aurten Españian, zioten aurretik; orain, 50 milloi kintalera ez direla iritxi bilduak. Bitartean, abuztuan, soja kiloko duroa igo da egun batetik bestera, eta pentsuen prezioak altza erazi ditu.

Olako zulo batean sartzen garenean, irtenbidea kanpotik ekartzea dela esan ohi digute. Soja ia dena eta artalerik gehiena, Iparrameriketatik

etortzen da. Baiña begira nola dabilzan Iparrameriketara.

Ford, nagusi berriari parro dioten buruhausterik aundienetako bat, kanpotik beste naziotatik, aleak: garria, artoa, garagarra eta soja eske eta eske ari zaizkiola da, erosturak egin nahirik.

Lehen ere, orain dela bi urte, 19 milloi tonelada ale saldu zizkion Iparrameriketara Errusiari: baiña salmenta orrek, bertako janarien prezioak altza egin zituen. Ondoren izan zen ixkanbilla eta eztabaida franko; izan ere oinbeste ale kanpoan saltzea «etxekoei barau egin erazi eta etsaiari jaten ematea» omen zen.

Iparrameriketara, sortzen duen sojaren erdia kanpora saldu ohi du, gariaren 70 %, eta artoren 20 % ere bai. Aurten ordea, uraldeak izan dituzte eta ondoren lehorreak, ale gutxiago bilduko da beraz, eta beste urtetan ainbat kanpora bilaltzen bada, barruan prezioak garestitzeko arriskua dago.

Sojaren kosetxa, 8,1 milloi toneladaz txikia goa izango dela ikusia dago dagoeneko eta zenbait ganaduzale, zekorrek pentsuz azi beharrean, belarrez bazkatzeraz jarri da.

Uztaillaren azkeneko kanpotikako eskabiak betiko martxa zeramaten baiña lehorreak izan dela jakiteak, erostunak mugi erazi ditu eta beste urtetan baiña ere lehenago eta gehiago eskatzen ari dira.

Datorren urteko, 1975, urriaren asera arte 825 milloi «bushel» artale saltzeko asmoa zuten, baiña dagoeneko 500 milloi eskatu dizkieta. Oraintxe, il ontan asten dira soja biltzen. Ale bakar bath bildu baiña lehen, 365 milloi «bushel» eskatuak dizkiete. Eta gehienaz ere, 525 milloi izango zirela kanpora saltzeko ustetan zeuden. Gariarekin beste orrenbeste gertatzen zaie.

Nixonek utzi du eta Ford agintzen jarri da. Ongi etorri beroa egin diote, lasaitasun aundia artu omen du jendeak, bat kendu eta bestea jartzearekin; baiña jendeak merke jan nahi du, ez diezaiotela bizimodurik garestitu. Ortan izango dira lanak. Oraingoz ahal den gutxiena saldezatela eskatu die Ford-ek kanpora eramaille.

Ora ba, batetik Españian gutxiegi dela eta bestetik Iparrameriketara ez dutela saldu nahi... alderdi ederra zegok datorren negua errex pasatzeko!!!

ARAGIA TABLAN MERKATU

Aragia merkatu dela esatearekin ez da baserritarrik arrituko; baiña aragia tablan merkatzea, ori besterik da, ori ez dugu ezagutu aspaldian.

Ora ba, Alemaniako arakiñek, tablan ere, aragia merkatu egin dute, eta zekorrena 15 % eta zerrikia 20 % merkeago saltzen asi dira. Izan ere, jalearentzat garestitxo nonbait, Alemaniako etxeko-andreak oso aragi gutxi erosten zuten eta arakiñak ere, ezin ba bizi, saldu gabe.

Bestalde, Europako merkatu batuko bederatzi nazioetan sekulako aragi pillak daukate kamaretan jasota, saldu eziñik.

Bazegok ba baztarretan, jango lukeen franko ere!!!

SOJA ARABAN

Gasteiz inguruko nekazari talde batek bost soja klase erein ditu, emen nola etortzen ote den ikusteko. Denera badira 18 soro ereiñak eta txikiak ere badiu 2.500 m.²

Agurain inguruan ere badira beste 14 hektarea sojaz ereiñak zortzi nekazariren artean.

Espejo inguruan berriz, beste bost nekazarik erein dute soja 6-7 hektareatan, an eta emen soroak sakabanatuz, nun eta ze azi klasek ondoen ematen duen ikusteko.

Azkenik Arabako mendi aldean ere, ipiñiak dira beste lau soro ia hektarea banako.

Baldin eta Araban sojak ongi emango balu, laster zabalduko litzateke azi au ereiteko ohitura, ge-

nez, zenbait tokitan ugal daitezke gatzagiak; baiña beste leku askotan oso zail da.

Errusiaren mendeko Uzbekistan errepublikan, karakul arazako arkumeak jaio eta aste bete baiño lehen iltzen dituzte, larrua saltzeko. Baiña gatzagiak ere aprobeztatzeko dituzte, eta Errusia guztiko gazta fabriketara bialtzen, behar bezala kuratuta.

Indian berriz, asko eta asko omen dira ildako txahalaren gatzagiaz egindako gatzarik jan nahi ez dutenak, beren erlijioa dalata.

F.A.O.ko jakintsuok, zumu ori txahalari eta arkumeari bizirik dagoela urdailletik ateratzeko sistima ikasi eta zabaltu nahi lukete gatzagia izateko animaliak il beharrik gerta ez dadin.

Ikusten denez, farmazian egindako botikarekin ez dago behar bezalako gazta egiterik, edota, botika ori egiteko ere, benetako gatzagia behar da. Botikaz esnea mamituta egindako gazta, lurralde batzuetan, berdin jaten da; baiña alere, Frantzia eta Suizako gatzagileek, gazta mikatzagoa ateratzen dela diote.

Dena dela F.A.O., berezko gatzagia, animalien urdaillekoa, ahal den guztia ugaltzearen alde dago.

BIKUÑAK

Bikuña ausnarra duen gabeluaren antzeko animalia da. Ego-Ameriketako Perun izaten da. Andres mendietako gizonak topa dezakeen laguntzaillerik egokiena da, 4.000 metrotatik gorako alturretan ere, nekatu gabe ibiltzen baita. Ia ez du edan beharrik, topatzen dituen belar izpiak zaiñetaraño jaten ditu bere agin zorrotzez. Ez da olako astorik.

ro eta aundiago baita ale orren beharra eta eskabidea.

GATZAGIA ESKAS

Gatzagiaren eskasiak mundu guztian gatzaren prezioa igoeraz omen dezake. Gatzagia, berez, txahal txikiak edo arkumeak bere urdaillean izaten duen zumua da. Esnea besterik artu ez duen txahala edo arkumea iltzen denean, aren urdailla itzalean lehortzen uzten da eta ortatik sortzen, gazta egiterakoan esnea mamitzeko behar den gatzagia.

Baiña gatzagiak balio izateko, esnea besterik artu ez duen umearena izan behar du. Gure artean ezaguna da axuriaren gatzagia, 15-20 eguneko arkume asko iltzen baita. Ez ainbeste txahalarena.

Beste tokitan ere, utzi egin diote nonbait txahal txikiak iltzeari, eta aragitarako azitzen dituzte. Zenbait lurraldetan, ez dakite jakin ere, txahalaren gatzagiak gazta egiteko balio dezakeenik, eta tripaki bezala saltzen dute.

Dena dela gazta fabrikak larri debiltza. F.A.O.ri billera bat egiñerazi diote Erroman, amar naziotako jakintsuek, elkarrekin aztertuz, irtenbide bat topa dezaten.

F.A.O.ko jakintsuok ikusi dute-

Abere au ia ahiturik zen, ehiztariek gehiegitxo ixtimatzen baitzuten bere larua eta illea. Orregatik, orain amar urte, Peruko gobernuak galerazi egin zuen iltzea, eta ugaltu zedin, mendi sail batzuetan jarri.

Orri eskerrak, orain amar urte 642 besterik ez baziren ere, gaur badira ia 9.000.

OTSOAK

Bolara dute oraintxe, ez dago ahituko diren bildur aundirik. Ugaltu egin dira erruz, edota lotsagabetu, lehen ez ziren behintzat oinbeste agertzen gizartera.

Asturias eta Santanderko mendietan pikardi aundiak egin omen dituzte moxaletan eta txahal txikietan. Betizuen eta behorren ja-beak kexu dira, artzaiek zer esanik ez. Baiña, okerrera, pertsonak ere eraso dietela Galizian.

An izan den jakintsu batek esan duenez, otsoak antzeman egiten dio aurrean daukana ikaratu duen ala ez eta orregatik eraso omen zien.

Badakizu ba, gure mendiak ere zikindu dirata, inoiz otsoak azaltzen bazaizu, ez jarri bildurrez dardar, egin baliente planta, eta ortzak erakutsi zeuk ere.

Portugalgo Eliza

Api-irillaren ogeita bostean, porrokatua izan zen Portugalen, berrogeitaka urtetan iraun zuen Fazismoa.

Rejimen fazistaren aldaketa zalata, mintzatu dira Portugalgo Gotzaiak. Nunbait badakite, ezereen arriskurik gabe, eta askatasun osoz mintza daitezkeela. Uztailaren ogeita iruan, argitara eman dute gotzai guziek Pastoral eskutitz bat. "Politika eta gizarte auzitan kristauek nola joka" izan da iskribuaren gaia. Fazismoaren azpian izan dituzten akats eta atsegiteak, bizi xamar aitortzen dituzte gotzaiak:

"Aitortzen dugu, bai jerarkia eta orobat sekular maillan, erantzukizunaren zama-pisu aundia dugula bizkar gainean. Utsegiteak izan ditugu eta utsegite oietan parte artu dugu. Naiz eta Jainkoaren Izpirituak bere Eliza zuzendu eta suspertu, gizonez osatua delakotz, lurtarra da; beraz mugatua da, eta utsegite eta okerrak bere baitan gerta daitezke. Garbi ikusten dugu, bai, Ebanjelioaren deiari jarraituz, eraberritze eta penitentzia, benetan dagozkigula. Sentitzen dugu, bai, guretako bakoitzak badugula Jainkoagana bihurtzeko bear aundia, bizitza ohea egiñaz egunetik egunera. Aitortzen dugu, Batikanoko Batzarre Nagusiaren erakutsiekin, bai egitura eta baita Pastoral Ekintzan, aldaketak egiteko premian gaudela ere.

Aipa ditzagun Salazar eta Caetanoren Rejimen aren azpian Elizak izan dituen akatsik nagusienak:

1) **Gotzaiak isillik:** Ez zuten kemenik izan Rejimen gogor ura salatze-ko; agintarien jauntxokeria, zuzengabekeria eta zapalketaren aurrean geienetan isillik egon ziren.

Aitor dezagun zailla zela mintzatzea. Arrisku aundiko jokoa zela Profetak bezala, salaketak egitea. Guzia arriskuan jarri oi zuten antziñako Profetek, Erriaren onak arrisku ori eskatzen zuenean. Kristok ere bizi arriskuan jarri eta galdu egin zuen gizonen salbamenagatik. Baiña, nor da Profeta? Nor Cristo?

Egiari ordea berea zor zaio. Banaka batzuk bizi mintzatu ziren. Mario Oliveirak, Portoko Gotzaiak, deadarra jo zuen munduan zear, Portugalgo zuzengabekeria eta zapalketak astinduaz. Laster arkitu zen erbesteko ogi garratza jan bearrean; amar urtez Lourdesen egon zen.

2) **Eliza Estaduaren menpean:** Konkordatoaren arremian batzuk guztiz kaltezoak zitzaizkion Portugalgo Elizari. 1940 garrenean, P.o XII garaian egiñikoa zen Konkordatoa. Eliz Barruti bakoitzeko Gotzai-izendatzea, Elizak ez zuen askatasun osoz egiten. Aurretik Gobernuaren iritzia jakin bearrekoa zen.

Egia da, Konkordatoari esker, Elizak altxa zitzakeen bere Ikastetxe Nagusiak. Ortarako bazuen ENstatuaren laguntza; kondizio onekin ordea: Ebanjelio uts-utsa, besterik gabe irakatsi bear zuten. Au da, inñolaz ez zuen eskubiderik lurreko eta gizarteko auzi eta arazoetan sar eta iritziak emateko. Cerejeirak, Lisboako Kardenalak, aurtzaro eta ikastaroko Salazarren adiskideak, izugarritzko aala eta indarra omen zuen Rejimenean, eta batik bat, herari zor zaio Estatu eta Elizaren sasi-ekzkontza naasia.

"**Misio Elkargoa**" deritzan Konkordatoaren erabakia oso tristea da Elizarentzat. "Elkargo" orri esker, Portugalgo Gobernuak Elizari damaio eskubidea Afrikako bere Koloniak kristautu eta "portugalizatzeko". Misiolariak ez du eraman bear kolonia oietara Kristoren Ebanjelio utsa, bai eta Portugalentzat maitasuna ere Afrikako beltzei Portugaleko izkuntza, oiturak, izaera ezarriaz. Kristau eta Portuges bihurtzen saiatu bear zuten misiolariek Angola, Mozambique, Ginea eta kolonietako jende guzia. Urte batzuk badira Esnaola apaiza, Lazkaoko semea, Angolan misiolari izan zela. "Informations Catholiques" aldizkarian salaketa aundiak egin zituen Portugalgo erri agintarien aurka. Angolako izkuntzak, oiturak, izpiritu eta izaera desegin nai zutela erri agintariek, batik bat salatzen zuen. Orduz geroz, Esnaola Jaunari Portugalgo Kolonia guzietako atekak itxi zitzaizkion.

Azkeneko urte auetan, askatasun irrintzia entzun da Angolako lurraldeetan. Angolako semeak, askatasun billa dabilta, burruka bizi-bizian, euren aberriarentzat. Portugalek bere seme gudari asko ditu lur aietan, Angolatarren askatasun egarria, odoletan itotzeko. Aspaldidanik, odol ixurketa eten gabekoa da Angola alderdian. Askotan, basarti beldurgarrien antzo jokatu dute Portugalgo soldaduek. Eriotza ikaragarriak egin dituzte, bizi barkatzen ez zela ez aurrei ez emakume ez zaarrei. Misiolari batzuek soldaduen makur izugarriak salatu zituzten. Laster ziran, ordea, giltzapean eta gero erbestean. Bitartean, zer zioten Angolako Gotzaiak? Afrikako jendei Ebanjelioa irakatsi ordez, politika egiten zutela. Portoko Gotzaia, Manuel Veira Pinto izan zan, olonietako jendeen eskubideen alde berriro mintzatu zana.

Gauzak aldatu dira, bai Estaduan eta bai Elizan Portugal aldean. Api-irillago ogeita bosteko gertaerek ustekabeen arapatu zituzten Portugalgo Gotzaiak. Gaur Gotzaiak, beren Agirian, Kolonietako askatasun eta eskubideez mintzo dira. Rejimena Portugalgo aldean delako, zorianak damaizkio-tee erriari. Agirian ez bazan ere, isilka bederen, mintzo oi ziran, bein baiño geiagotan, erri agintarien aurrean. Rejimen ura zala eta, Eliza ere bereak sufritu bearrean arkitu zala, diote. Bai, baiña ainbeste urtetan, erriak, maitakeriatan ikusi ditu Estadua eta Eliza Portugalen.

Inñor salatzerik ez dut maite. Elizaren egoera, Portugal aldean, astindu badut, gure ispillu, izan daitezkeela urte dudalako izan da. Auzokoaren akats eta okerrak ikustea izan daitezke guretzat ongari. Gu ere arki gintezke erabat zikinduta, akats eta utsegitez beterik, kristau bizitza eraberritzeko premiarik aundienean. Portugalgo Gotzaiak bezala, gure erruak aitortzea da dagokigun bidea, ainbat urtetako gure okerrak zuzentzen asteko.

AROSTEGITAR JOK

ELIZAREN BERRI KLASA BORROKA ETA KRISTAUA

Uda honen haseran, Frantziako JOC mugimenduak bere batzarre nagusia egin du Parisen. «Objetif 74» izenpean, 40.000 gazte bildu da.

Ez noa batzarre horren berririk ematera; ezaguna bide du jadanik irakurleak hori. Bakar-bakarrik, esango dut, kolpe gogorra gertatu dela batzarre hori eskuindarrentzat, JOC-en ezkerreko joera bipila agerian ipini delako. Hona lekuko, arrastotxo bat: Parisko Marty kardenalaren ondoan, han zegoen batzarrean PCF-ren buru den Georges Marchais. (Euririk aski egin du orain 38 urtetatik hona! Alberto de Onaandia-ren «Hombre de paz en la guerra» dut esku artean egun hauetan: horiek lanak hartzen dituenak gure gizonak euskaldunak eta errepublikanoak batera joatearen zuriak egiteko; Nonbait garaiak hala izaki orduan! Baina, bai zaila egiten zaigula gureguren arrazoiketa horien arrazoiak aurkitzea! Horrela aditzen da noski, orduko gaurko arrazoiketaren arrazoiak aditzea hain zail —eta ezinezko— egiten zaielakoa). Natorren ordea harira.

Uztailaren 14ean, Estrasburgosko Elchinger apezpikuak hitzaldi sonatu bat egin du. Besteren artean, Elizan nabari den ezker alderako joeraz mintzatu da. Eta klase borrokaren aurka hain zuzen: «Itxuragabekoena iruditzen zaidana —dio gure apezpikuak—, klase borroka kristautentzat ideal mitiko bezala aurkeztea da; zorakeria alegia, be-

re berotasun handienaz, bere fede guztiz, klase borroka sasi-erlijio bait litzan hartzea da».

Gainera, «eskuindar materialismoa» eta «ezkerreko materialismoa» maila berean ipintzen ditu gure apezpikuak.

Esan beharrik ez, hitzaldi honek egundoko istilua sor erazi duela.

Besteren artean, eta Elchinger-igindako erantzun bezala hartu ezin delarik ere (honena baino lehena-gokoa delako, hain zuzen), interesgarria izan da Bordeleko apezpikuaren deklarazioa, JOC-en aipatu batzarrea laudorioz bete bait du. Bordeleka apezpikuak, langileria buruzko gotzai-batzordearen buruzagi izaki, eta harreman horrek luzarora bere kutsadura uzten omen.

Gogorrena, ordea, ezin esaten ahal dela, Elchinger apezpikuaz, atzerakoia denik; zenbait gauzatan aski aurrerakoia agertu izan bait da. Zer gertatu da, beraz, oraingoan hain erreakzionario agerteko? Agian, azken aldi honetako zenbait gertakizun bide dela, arraskondizionaturik aurkitu da gure gizona. Esate batetarako, Frantziak bizi duen kinkan eta bere hitzaldi hori jaurti duen egun horretan (uztailaren 14ean, politiko eta militarren aurrean), «eskuindar materialismoa» eta «ezkerreko materialismoa» maila bereko direla esateko, aski itsu egon behar du gizonak, zeren hori aitortzea, «eskuindar materialismoaren», hots, statu kuo-ren aldeko bezala agertzea bait da. Gainera, Elchinger-ek klase bo-

rrokaz egindako deklarazioari buruz, hona zer dioten Frantziako JOC-eko zuzendari-orde den Jean Poulain-ek: «Interpretazio hori kaxkara da benetan. Izan ere, klase borrokaren barruan bizi gara. Klase borrokaz jabetu aurretik bizi dugu egoera hori. Estrasburgoko apezpikuak ezagutzen ote du gero gazteria langilea? Zer ote daki berak langile berrien lan giroaz? Apezpikuaren hitzek, itxura guztien arabera, ezarriko ordenaren alde dagoela adierazten dute. Langileek etengabeko zapalkuntza bizi dute; nolaz uka, kinka horretan, jende horri klase borrokaz hitzegitea?».

Luzeegi litzateke polemikan parte hartu duten guztien iritziak hona aldatzea.

Gehientsuenetan ageri dena, hau xe da: klase borroka ez dagoela inoren hautapenean; klase borroka «hor» dagoen egoera da, bizi den gertaera. Hautapena ez datza, klase borroka bai ala ez hautatzean; klase borroka honekin ala beste-ekin bizitzean baizik. Eta hau, gauza oso desberdina da.

Eta badirudi, Elchinger-ek, bere aipatu hitzaldian, Giscard d'Estaing-en politikaren itsumutil agertu nahi izan duela. Funtsean, «eskuindar materialismoaren» alde ipini nahi izan duela ebanjelioa.

Eta nornahik du eskubidea: «Hori ez» apezpikuari aurpegiratzeko. Kasu honetan.

AMUNSA

AITA ARRUPE LOIOLAN JESUITEN BILERA NAGUSIA BURUTZERA ETORRIA

Ordu erdiko elkarriketa eskaini zien Aita Arrupek kazetariak joan den ostiralean, hilaren 6an. Jesuiten buru-nagusia, Bilbotarra jaiotzez, zenbait galderari erantzuten saiatu zen. «Jesusen Lagundia»ri buruz eta beronek gizartearekin dituen harremanez mintzatu zen.

Egia esan, ez zen gehiegi lurre-ratu bere erantzunetan, ez zen gehiegi gizarteko arazoetan sartu. Ihes egiten zien ahal zuelarik «temporales» delako arazoei.

Bizi guztirako jesulagunen buru den Aita Arrupe oso goreneari dago. Urrutieg, eguneroko borrokan sortzen diren eztabaidak aztertze-ko eta argitze-ko.

Oso urrutik gure euskal gizartea ezagutzeko ere. Jesuitak zer dioten —eta zer egiten duten— Euskal Kulturaz honela erantzun zuen:

«Munduan itsastea eta munduko izpiritu balioei laguntzea, «Jesusen Lagundiaren» helbururik nagusiene-tarik bat da.

«Euskal kultura Euskal Herrian. Onartuak dira balio hauek. Hoiel lagun egin eta indar eman behar zaie.

«Dakizuen, Jesusen Lagundiak herri bakoitzari dagokion egoeran kontuan harturik lan egin ohi du. Hemen, Euskal Herriaren kulturara moldatzen da».

Bai, egia da, baina ez osoa. Badi- euskal kulturaren murgildurik dauden jesulagunak. Ez gehiegi. Lan jatorra egiten ari dira Loiola-ko eta Donostiako herri-irratietan.

Erronka haundiak jotzen ditu Aita Arrupek jesulagunek egiten dituzten euskal lanekin, baina aztertze-koak lirateke Euskal Herrian barrena egiten dituzten ekintzak. Ez dira hain euskaldunak beraien lanak.

Ez dira hain euskaldunak jesuit- en eskutan eta zuzendaritzapean dauden ikastetxeak. Adibidez, Donostiako E.U.T.G.en euskara, derriorezko asinatura bezala ez du- te jartzen, nahiz eta ehunetik be- rrogeita hamar ikasleek hala eska- tu. Zer erratzasun dago Deustuko

Unibertsitatean tesisak euskaraz aurkezteko? Eta ez ditzagun aipa beste zenbait ikastetxe.

Zenbait futbolistak baino erraz- tasun haundiagoaz «desmarkatzen» duela aita Arrupek, esan zuen «el- karriketa»-ra bildu zen kazetari ba- tek.

Esan zuen, bai, Oteizak, orain dela egun gutxi, Inigo de Loiola konspiratzaile bat zela, oso ona eta azkarra, baina, halabeharrez, atze- rritarren aldekoa.

L. M.

OTEIZA: "banoa baina bertan geldituz"

"Elkarriketa beharrean dago herria"

Berri berria da beti Jurgi Oteiza herrian. Haatik, Hondarrabiako Txantxangorri-n egin duen erakuskera bide dela, berriemaileek punta-puntako berri egin dute gure gizona joan den abuztuan. Oteizaren Irungo etxean, bera Amorebietatik datorren bitartean —Arrasaterako monumentu bat ari bait da han muntatzen—, Ixiarekin, haren emazte eta lagunarekin, mintzo naiz. Mila gauza kontatzen dit Oteizatatz: gizon eta artista den aldetik. Bai ederki beteko luketela liburu bat gauza horiek! Zenbat samentasun eta, baita, zenbat gozamen andre argi eta xalo honen bizitzan!

Hontan, ordea, Jurgi dator eskaileratan gora. Bizi-bizi mintzo da Oteiza, sinetsi ezin besteko bizitasunez, gorputz osoari eraginez. Inoiz baino gogatsuago aurkitzen dut. Hondarrabian ikusi duen herriaren zaletasunak bere bideari eusteko indarrak eman dizkio. Badoala, dio, baina... ez, lehenean darrai.

—Artistak —hasten da esanez Jurgi— gure lurralde honetan burges ttipi izan dira, jainkotxo; nahi guztia egin izan dutenak; beren karreratxo, beren izena, beren artelana... eta herriaz, herria kontzientziatzeaz, bost axola! Euskal Antropologiarako Instituto bat eraikitzeak asmoak gainbehera etorri dira. Dena galdu egin da. 1948an Ameriketatik etorri nintzanetik frakasoa frakasoren gain beste ezer ez dut ikusi.

—Halere, zereginik asko badugulakoan nago, ez dut uste dena frakasoa denik.

—Nik ere ez. Arnasarik duan bitarte guztian jokatu dut nortasunaren eta izen handiaren kultoren aurka, ez dut etsiko ene iraultza bidean. Baina, hauxe da gertatzen dena: orain urte asko nik esana (beste askoren artean Txillardegiri berari), bete egin da, eta orain, konprometituriak dabilen jendeak arrazoin ematen dit. Geure arteko borroka herria etentzen ari da, eta honek, zirt-zart ebaki ezean, ez du azkenik izanen. Konponketa bideren bat hartu behar genuke guztiok, gauza askoretan amor emanez. Baina, hauxe da arazoa: iraultzaile merke asko dabilela hortik aurrera. Euskara eta linguistika arazoak, jendeari oinarriko eta funtsezko helburuak ahanztu erazten ari zaizkio. Zoro herria ematen dugu. Hain bikaina den gure ikuste-hizkuntza izurratzen ari gara horrenbeste «h» dela medio; geure burua frantsesten ari gara eta ittoztzen. Gazteria, tximiniak ezartzen ari zaio hizkuntzari, eta paisajea (modu txarrean) lehendik ipiniak zeudelarik.

—Pesimista bilakatzen dela ematen du Jurgik, baina berehala jaikitzen da. Eta dio:

—Ni, neure baserrira noa, baina bertan gelditzen naiz. Lurralde honetan baztertu egin naiz, neurea dudana honetan eta maite eta miresten dudana honetan. Banoa baina bertan gelditzen naiz; hurbilago izango natzaio horrela ene herriari. Lau bost liburu idatzi nahi ditut, eta

geure gauzak, Barthes eta Heidegger-ekin gonbaratuz aztertut. Datorren hilean 66 urte beteko ditut, eta garrantzizko zerbait egin nahi nuke.

—Nolaz egin duzu erakusketak hau Hondarrabian, hainbat urtez bat ere egin gabe egon ondoren?

—Erakuskera hori egin baldin baduk, diru premian nintzelako izan da. Honela, Altzagan (Nafarroan) erosi dudana baserria ordaintzeko modua izanen dut, eta baita nere Elektronika Esperimentu Etxea antolatzeko ere.

Gainera, hiri-buruetan ez egitea, heroeik herriaren alde ezer gutxi egin dutelako izan da.

Gainera, Bidasoari joririk nago, Barojari eta herriko jende xeheari: baserritar eta arrantzailei, langile eta jadanik porrot egin duen Euskal Eskola Hondarrabian jasotzeko lagun bezala hartu nituen artistei.

—Zein asmo duzu erakusketak honen ondoren? Zein lan?

—Bakarrik bizi, eta idatzi, eta esakarako lan bat amaitu, eta... bakarrik bizi. Debako frakasoa azkenekoa dut. Euskaldun Gogo Ihardunak idatzi nahi nituzke, euskal estetika sensibilitatea iratzartzeko, esnaratzeko.

—Zer dertzazu gure herriko artistei?

—(Isilune luzea)... Ikusten ahalegindu izan naiz. Sufrutuz ikusten ditut. Azken urteotan geure arteko anarkia bide dela, galdu egin ditugu gure artistak, eta geure elkartasun faltarengatik. Arratoiak bezalaxe zapaldu gaituzte, eta bakoitzak orain, nork bere aldetik, ahal duen moduan altxatu nahi du egoera horretatik. Zenbaitek, zeramikari ekinez (Zumeta); beste zenbaitek, eskulturari (Nestor eta Mendiburu). Arabatarrak estetikari itsasten ari zaizkio, eta Chillida bere eskultura zentzu handiz, bere bideari darraio; ne-regandik zuen Eduardok, baina ez du inoiz ere aipatu horrelakorik. Gehien miresten dudana eta interesgarrien zaidana Nestor Basterretxea da; gure herri-

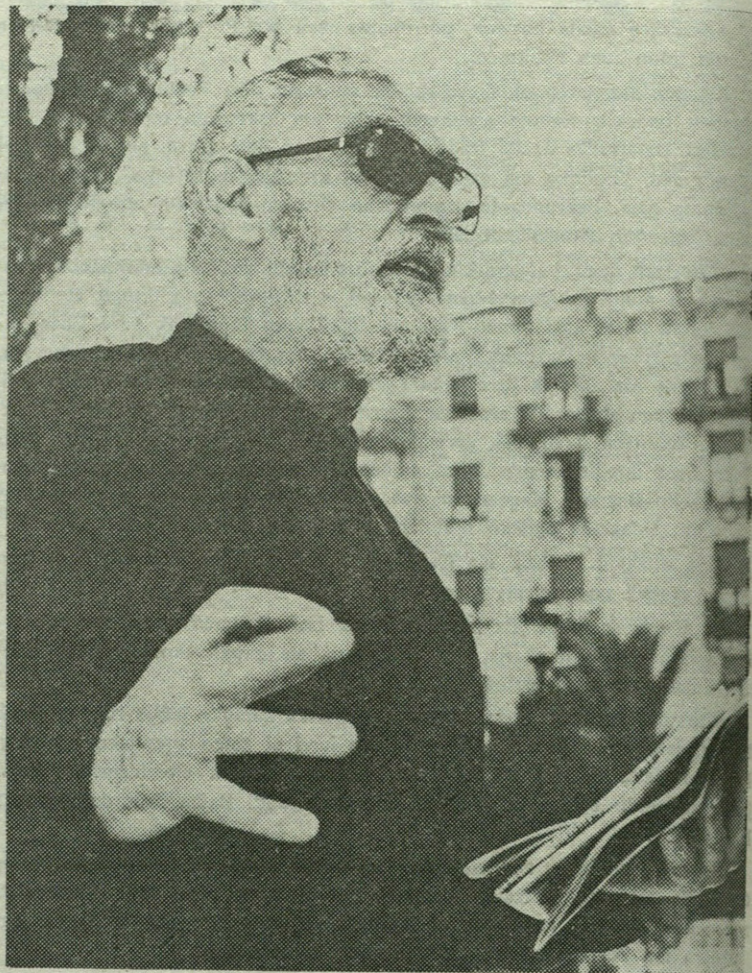
ko ipuin zahar eta mito lanean oso ongi ari da. Mendibururi ere, bere herrikoitasun eta artesaun jokabidez, arras interesgarri deritzat.

ESgia da, bai, garai batez diktadore gisa agindu izan dudala, baina hori ene izakerari ez dagokio. Gero, denek utzi egin didtte eta nerau batztetuz joan naiz. Nork bereari heldu dio. «Jesusen Lagundia» antzeko zerbait falta izan zaigu.

—Ixiarek zerbeza eta aldo beltza atera dizkigu. Beltzez dator jantzia, gure antzinako amonak bezala. Jurgi ere beltzez jantzia dago, niky urdinez eta galtzerdi gorrixiaz. Hormetan, armarioetan eta telebista gainean bertan ere, bere eskulturak, bere proiektuak, bere argazkiak ditu pilotan. Guztien gainean, berriz, Picasso-ren «Gernika». Nere txokotik, Erreteriarako egin zuen eta burutu ez zen «Xenpelar» ikus dezaket; haren ondoren, orain «Txantxangorri»ko erakusketan agertu diren «Dolorerako» eta «Andramari» saila. Han atzean, racionalista eskultura mota, harro beltzekoak eta tiza Laboratorio sailekoa. Jurgi, noski, beti ari da bere lanean, erretiratu dela dioten arren. Ez zaio interesatu, inoiz ere, galeriafik eta komertziorik. Herria da axola zaiona, eta herri-estetikaren hezketa.

—Zikinketari eta nuklear zentraleri, artelanez erantzun behar zaie. Errealitatearekin elkarriketan bizi behar dugu, dialektika bidez. Maila guztietan egin behar dugu elkarriketa hori gure lurraldearekin: medizinan, kazetagitzean, artelanean, hiri-gintzan, literaturan... geure indar produktiboak kontrolatu egin behar ditugu. Bestela, gure herriarenak egina luke. Bertso-lariak bezala egin behar dugu elkarriketan. Esan beharrekoak aurpegira esanez, baina ondoren denak bazkaltzera elkarrekin joanez. Horixe: denok batera lan egin, serioski eta giza-bidez.

Edorta Kortadi
(Argazkiak Aulton Elizeg)

GURE ARTISTEN EGOERA...

“Presente on, momentu honetan, zertan den gure artisten egoera, galdatu didazu. Isil nadin, eta nere barrenean bil. Labur mintzatu-ko natzaizu. Dena den, oroit gaitzen bi fexaz, biak Iruñean emanak: 1966 eta 1972.

1966. urtean asaldaturik bizi gara euskal artistaok, esperantza haundi batek eraginik. EUSKAL ESKOLA burutu nahirik Iruñera jo genuen, Iruñea menpean hartu gogo genuen, Iruñea zatekeen gure herriaren kultur-kapitala, euskal artistaon unibertsitatearen kapitala. Baina baztertu egin gintuzten eta batera eta bestera jo zuen euskal artista taldeak, arras deseginik. Ez nuen, halarik ere, amore eman, eta Gasteiza jo nuen, Iruñeko proiektuaren bi bariante presentatuaz. Horietako bat, hitzarturik nituen industrilariak gogo biziz onartu zuten. Halare, errekarri baheti egin zuen nere proiektuak. Handik laster, Debakoa gertatu zen; hartaraz gero, ez nuen zer eginik.

1972. urtean, Iruñeko nazioarteko Topaketak eratu ziren Madril-en. Diru gastuen gora beherak Huarteren esku gerahtu ziren: Erakusketaren eraketa, artistekin beharrezko ziren harremanak eta euskal artisten hautapena bera, Santiago Amon-en esku geratu ziren. Huarteren enkarguz. Topaketan parte hartu baino lehen, zenbait kondizio ipini beharko genukeela, esan nien euskal artistei. Ez zitzaidan kasorik egin; ni neu, neu bakarrik, Topake aren kontra atera nintzen eta ez nintzen joan. Berriz ere errekaraz beheiti egin genuen euskal artistaok, berriro ere sakabanatu egin ginen, oraingoan behin eta betirako, baina ez denok.

Euskal Eskola bat badela ukatzen zuen Chillida, itzuli berri zen Euskal Herrira. Santiago Amon arras Chillida zale eginik zen. Basterretxearen eskulturak Erakusketako apaletan ipintzen ari zen Nino eskultoreaz topo egin zuen Santiago Amonek. Palencian elkar eza-gutu zuten. Iruñean ze ari zen, galdatu zion Amonek. Basterretxea eta nerekin batera. Hondarrabian lanean ari zela, erantzun zion. Orduan Amonek: Oteizarekin ari zarela? Uztatu alde batera eta zator Chillidarekin. Oteizarekin ez zoazke inora. Chillidarekin mundu guztiko ateak zabalik dituzkezu.

Honatx bada, honela gaude. Santiago Amon eta Chillidaren ondoren bildu da zenbait artista: Ruiz Balardi gipuzkoarra, Ortiz de Elgea eta Mieg arabarrak, Larrea bizkaitar artista, hots, norbait badirela senti eta gero eta ezagunago izan eta aurrera ateratzea espero duten guztiak. SOCIEDAD VASCONGADA DE ARTISTAS AMIGOS DE PARIS edo horrelako zerbait datekeela uste dut. Han eta hemen barreiatuturik hil zen EUSKAL ESKOLAK baino zori hobea dukeela, espero dut. Bata bestearen berririk jakin gabe, barreiatuturik bizitzeko bokazio dugu, elkarren arteko istiluak eta ttiki-mikiak eta indibidualkeriak gailentzeko er eboluzio bokaziorik ez baitugu; are okerrago dena, organizazio eta disziplina baten barruan bizitzeko heldutasuna falta zaigu.

Eskema hau geure artistik eta kultura egoerarentzat soilik, ez dut egin. Bi hiribururen inguruan gertatuko da gertatuko den guztia: Bilbo eta Iruñea bi hiribururen inguruan. Euskal Herria, bere galdiderako Bilbao eta bere ingurua bilakatuko, da edo bestela, bere bizinahian, Iruñea eta bere inguruan mamituko. Iruñea dut begini-nietan, nahiz eta pertsonalki ezertan ez dudana espero eta egingo dudana bakardadean bakartzeko den. Bipolaridade honek, ene us-tetan, dialektikoki, bizirik jarraitzeko dugu erabaki bizi eta gogorra agertzen du, Iruñarekin bizi nahi dugula alegia. Autopistarekin heldu da hilen zerraldia, entierroa eta hileta. Bilbaotik barrena ehortzeta gainean dugu.”

